ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра фінансів

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на тему:

Фінансова система Європейського Союзу

Студента 2 курсу, 9м групи,
другого магістерського
рівня вищої освіти
спеціальності 072
«Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»
освітньої програми «Міжнародні фінанси»

Лапузіна Ярослава Васильовича

Науковий керівник
к.е.н., доцент

Савченко Наталія Григорівна

Гарант освітньої програми
д.е.н., професор

Кучер Галина Вікторівна

Завідувач кафедри фінансів
д.е.н., професор,
член-кореспондент НАН України,
заслужений діяч науки і техніки України

Чугунов Ігор Якович

Київ 2024

ЗМІСТ

ВСТУП 3

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ 5

1.1. Етапи становлення та розвитку фінансової системи Європейського Союзу 5

1.2. Економічний зміст та принципи побудови фінансової системи Європейського Союзу 10

РОЗДІЛ 2. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ 16

2.1. Розвиток інституційних засад фінансової системи Європейського Союзу ..16

2.2. Особливості розвитку фінансової системи країн Європейського Союзу 23

РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ 32

3.1. Гармонізація фінансової політики країн Європейського Союзу 32

3.2. Напрями розвитку фінансової системи Європейського Союзу ..40

ВИСНОВКИ 47

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ 50

ДОДАТКИ ..55

ВСТУП

Актуальність теми. Європейський Союз об'єднує 27 країн Європи, є частиною світової спільноти і одним з найбільш розвинених центрів сучасного світу. Створення та розвиток ЄС з самого початку передбачав встановлення більш тісних економічних відносин між окремими країнами та спільним економічним простором в цілому, що логічно призвело до розвитку інтегрованої системи фінансових відносин та співробітництва між країнами-членами. В результаті такого європейського, економічного зближення країни-члени ЄС з початку 2000-х років мають вражаючі показники взаємної торгівлі. Високі фінансові показники були зафіксовані також в таких сферах, як взаємні інвестиції, мобільність робочої сили та ринки позичкового капіталу.

Враховуючи коливання світової економіки, інституційні трансформації у світовому фінансовому середовищі виникає необхідність продовження досліджень з даних питань, зокрема оцінки стану та результативності фінансової системи Європейського Союзу в сучасних умовах.

Дослідженню питань формування та розвитку фінансової системи Європейського Союзу присвятили свої праці такі вітчизняні та зарубіжні науковці: Г. Кірейцев, С. Маслова, Ю. Палагнюк., І. Патика, С. Писаренко, І. Школьник, В. Чепінога, Ф. Аллен, Д. Гейл, Д. Сорос, Д. Стігліц, Р. Холзманн та інші. При цьому іноземні дослідники зосереджували свою увагу на дослідженні внутрішніх суперечностей у країнах ЄС та їх впливу на економічні процеси і фінансову стабільність.

Зважаючи на сучасні тенденції з глобальної нестабільності на фінансових ринках, виникає потреба в подальших дослідженнях трансформації фінансових механізмів регулювання фінансової системи країн Європейського Союзу.

Мета і завдання дослідження. Метою роботи є розкрити теоретичні засади та здійснити аналіз стану фінансової системи Європейського Союзу, визначити напрями розвитку фінансової системи Європейського Союзу.

Для досягнення мети дослідження в роботі були поставлені такі завдання:

- розкрити еволюцію розвитку фінансової системи Європейського Союзу;
- визначити економічний зміст та принципи побудови фінансової системи Європейського Союзу;
- розкрити інституційні засади фінансової системи Європейського Союзу;
- проаналізувати сучасні тенденції розвитку фінансової системи Європейського Союзу;
- визначити перспективи розвитку фінансової системи Європейського Союзу.

Об'єктом дослідження є фінансова система Європейського Союзу.

Предметом дослідження є відносини, які виникають у процесі формування та розвитку фінансової системи Європейського Союзу.

Методи дослідження. Методологічною базою дослідження є сукупність загальнонаукових і спеціальних прийомів і методів дослідження: діалектики, аналізу і синтезу, порівняння, узагальнення, що допомагає пояснити сутність фінансової системи Європейського Союзу, проаналізувати розвиток фінансової системи, здійснити обґрунтування наукових висновків. Робота складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

Елементи наукової новизни. В роботі узагальнено подальші напрями розвитку фінансової системи країн Європейського Союзу.

Практичне значення одержаних результатів. Полягає в тому, що викладені в роботі дані можуть бути використані для подальшого наукового дослідження теоретичних та практичних питань розвитку фінансової системи Європейського Союзу.

За результатами виконання кваліфікаційної роботи опубліковану 1 статтю: Фінансова система Європейського Союзу. Зб. наук. ст. студ. – К.: Держ. торг-ек. ун-т, 2024. Обсяг статті становить: 0,3 д.а.

Структура та обсяг роботи. Робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

1.1. Етапи становлення та розвитку фінансової системи Європейського Союзу

Фінансова система Європейського Союзу вважається досить молодою, як і сама її структура. На своєму шляху вона зіштовхувалась з різноманітними проблемами, для вирішення яких приймалися постанови та закони з метою гармонізації фінансових систем країн-членів Союзу.

З самого початку процес інтеграції фінансових систем базувався на принципах свободи заснування та надання послуг, відбувалась чітка координація законодавств та політик країн-членів, у випадку, якщо це було необхідно.

Римський договір, підписаний у 1957 році, створив спільний ринок, скасувавши перешкоди для свободи пересування людей, послуг і капіталу між державами-членами. Стаття 51 Римського договору зазначає, що лібералізація банківських і страхових послуг, пов’язаних з рухом капіталу, повинна здійснюватися разом із поступовою лібералізацією руху капіталу. Стаття 52 надала Раді Європи повноваження розробити програму скасування існуючих обмежень, що перешкоджають такій лібералізації [10].

Створення єдиної фінансової системи для більш ніж одної країни, у даному випадку для Європейського Союзу, неможливо без гармонізації законів, підзаконних актів та адміністративних положень держав-членів. Даний процес розпочався з трьох основних директив Ради Європи: Першої Директиви зі страхування, крім страхування життя у 1973 році, Першої Банківської Директиви у 1977 році та Перша Директива зі страхування життя у 1979 році.

Наступним етапом розвитку фінансової системи Європейського Союзу стала опублікована Європейською Комісією у червні 1985 року «Біла книга» , в

якій детально описувалась програма та графік завершення внутрішнього ринку. Передбачалося, що програма буде завершена до кінця 1992 року. Вона включала окремий розділ про фінансові послуги (параграфи 101-107), який починається так: «Лібералізація фінансових послуг, пов'язана з рухом капіталу, стане важливим кроком до фінансової інтеграції Співтовариства та розширення внутрішнього ринку» [9]. Таким чином гармонізація ґрунтувалася на принципах єдиної банківської ліцензії, взаємного визнання та контролю країни походження. Єдиний європейський акт 1987 року включив до основного законодавства ЄС мету, поставлену в Білій книзі 1985 року, встановивши точний крайній термін 31 грудня 1992 року для завершення внутрішнього ринку [16].

Наступним витком розвитку фінансової системи Європейського союзу стало створення зони єдиної валюти. Першим поштовхом у цьому процесі стала Маастрихтська угода [9]. Вона набула чинності в 1993 році і знаменувала створення єдиної європейської валюти – євро. Після цієї події, завдяки вдалому впровадженню Європейська Комісія змогла опублікувала план дій у сфері фінансових послуг у травні 1999 року. План включав 42 законодавчі та незаконодавчі заходи, які необхідно завершити. до 2004 року.

У липні 2000 року Рада з економічних і фінансових питань (ECOFIN) заснувала Committee of Wise Men on the Regulation of European Securities Markets на чолі з Александром Ламфалуссі. Остаточний звіт комітету, опублікований у лютому 2001 року, дав діагноз стану фінансового ринку ЄС і надав низку рекомендацій. Було визначено, що інституційна структура ЄС була «надто повільною, занадто жорсткою, складною та погано адаптованою до темпів змін глобального фінансового ринку». У звіті було запропоновано те, що згодом стало відомо як «процес Ламфалуссі», чотирирівневий законодавчий підхід, який спочатку використовувався лише для законодавства про цінні папери, але пізніше поширився на інші сфери законодавства про фінансові послуги [14].

Криза 2007-2008 року і криза європейського суверенного боргу, яка слідувала за нею, оскільки транскордонні фінансові потоки значно скоротилися сильно вдарили по фінансовій системі Європейського союзу і вказали на слабкі місця. Тому у період з жовтня 2008 року по жовтень 2011 року Комісія була змушена погодити заходи державної допомоги фінансовим установам на суму 4,5 трильйона євро [15]. Таким чином з'явилась нагальна потреба в реформуванні сектору фінансових послуг.

Європейський Союз був змушений переглянути законодавство про фінансові послуги і провів реформи задля завершення створення єдиного ринку. Фінансова криза призвела до ухвалення Комісією 50 законодавчих і незаконодавчих заходів, зокрема, для створення Банківського союзу та Союзу ринків капіталу. Такі реформи призвели до централізації та передали відповідальність за більшість аспектів регулювання та нагляду за фінансовими послугами з національного рівня до рівня ЄС.

Наслідком кризи для фінансової системи Європейського Союзу стало підвищення ролі міжнародних форумів у встановленні правил і стандартів регулювання фінансових послуг. Даний прояв глобалізації був необхідний після того як після спалаху кризи в США пішов «ефект зараження» з переходом у світову кризу. За загальною згодою щодо того, що регуляторні проблеми необхідно вирішувати на міжнародному рівні форуми та органи, такі як G20, Рада з фінансової стабільності, Базельський комітет з банківського нагляду, Міжнародна асоціація страхових наглядових органів та Міжнародна організація комісій з цінних паперів, набули більшого значення [18].

Реформа нормативно-правової бази банківської діяльності була необхідна в розвитку фінансової системи Європейського Союзу в посткризовий період. Це стало основою для банківського союзу, який поступово створювався в Єврозоні. Регуляторна реформа банківського сектору включала широкі заходи, які встановлювали: посилення пруденційних вимог до банків; розширена архітектура банківського нагляду та вирішення проблем; правила управління

проблемними банками; та покращення захисту вкладників [21]. Ці ініціативи спільно називаються «єдиним зводом правил».

Особливу роль у розвитку фінансової системи Європейського Союзу зіграли розвиток фінансових ринків та ринкової інфраструктури. Вони відбувались у декількох напрямках.

Інвестиційні послуги та торговельні майданчики стали одним із необхідних шляхів реформування. З 2004 року діяла Директива про ринки фінансових інструментів (MiFID I), яка встановлювала єдині стандарти, що регулювали торгівлю цінними паперами з метою покращення конкуренції та захисту інвесторів. У 2014 році було прийнято перегляд директиви (MiFID II) та регламент (MiFIR), що значно оновило правову базу, задля посилення захисту споживачів і прозорості ринку. Обидва інструменти набули чинності 3 січня 2018 року та згодом кілька разів переглядалися.

Контракти на деривативи відіграють важливу економічну роль у фінансовій системі Європейського Союзу. Але також існують певними ризиками, які були підкреслені під час фінансової кризи. Прийнятий у 2012 році Регламент європейської ринкової інфраструктури встановлює правила щодо позабіржових (OTC) деривативних контрактів, центральних контрагентів (ЦК або розрахункових палат) і торгових репозитаріїв. Він прагне зберегти фінансову стабільність, зменшити системний ризик і підвищити прозорість на позабіржовому ринку. Регламент був згодом оновлений співзаконодавцями в травні 2019 року, тим самим посиливши нагляд за ЦК ЄС і третіх країн [21].

Наступним важливим напрямком розвитку стало реформування доступу до фінансування ринку капіталу. Сприяла цьому ініціатива зі створення Союзу ринків капіталу. Передбачався суттєвий перегляд рамок ЄС для публічного розміщення цінних паперів (тобто первинного публічного розміщення цінних паперів або IPO). Положення «The prospectus regulation» 2017/1129 , прийняте в червні 2017 року, що замінило Директиву «Prospectus regulation» 2003 року, було спрямоване на полегшення доступу невеликих компаній до фінансування

ринку капіталу, а також на покращення якості та кількості інформація, яка надається інвесторам, зокрема роздрібним інвесторам.

Значну роль у фінансовій системі Європейського союзу відіграє страхування. За період існування ЄС було запроваджено та переглянуто Директиву Solvency II, яка була прийнята в 2009 році. Вона гармонізувала існуючі окремі правила для секторів страхування, крім страхування життя, страхування життя та перестрахування. Дана Директива встановила правила щодо дозволу на початок діяльності, вимоги до капіталу, управління ризиками та нагляду за компаніями прямого страхування та перестрахування. Solvency II переглядалась кілька разів, такі зміни були спричинені задля забезпечення ясності щодо лікування страхових продуктів з довгостроковими гарантіями, а також для стимулювання інвестицій в інфраструктуру та довгострокові стійкі проекти. У вересні 2021 року Комісією було прийнята пропозиція для комплексного перегляду системи Solvency II для того, щоб сприяти подальшим довгостроковим інвестиціям страхових компаній та врахувати наслідки пандемії COVID-19 [8].

Посилення вимоги безпеки електронних платежів і стандартів захисту фінансових даних споживачів було необхідною ланкою фінансової системи. Задля цього була прийнята друга Директива про платіжні послуги. Вона оновила рамки ЄС щодо платежів, щоб адаптувати їх до нових розробок у цифрових платежах. Вона набула чинності 12 січня 2016 року та почала застосовуватися з 13 січня 2018 року. Це дозволило відкрити ринок для інноваційних бізнес-моделей, що пропонують платіжні послуги на основі безпечного доступу до платіжних рахунків клієнтів («відкритий банкінг»). Дана Директива також містить у собі положення щодо авторизації та нагляду за платіжними установами.

Задля того, щоб не відставати від технологічного розвитку та розвивати власні екосистеми FinTech в ЄС і за його межами прийняли різні ініціативи. Однією з таких ініціатив стала запущена Комісією у вересні 2020 року Стратегія цифрових фінансів разом із законодавчими ініціативами щодо

регулювання ринків криптоактивів (MiCA) та щодо підвищення цифрової операційної стійкості фінансових установ (DORA).

Таким чином, еволюція фінансової системи Європейського Союзу невпинно продовжується. Основним напрямком є покращення взаємодії між країнами-членами та впровадження новітніх технологій.

1.2. Економічний зміст та принципи побудови фінансової системи Європейського Союзу

На нашу думку, розгляд змісту та ролі фінансової системи Європейського Союзу доречно розпочати із сутності фінансової системи як поняття та визначити, які типи фінансових систем існують.

За визначенням М. Карліна, фінансова система — сукупність різноманітних сфер фінансових відносин, у процесі яких утворюються й використовуються фонди коштів [21].

На думку Л. Миргородської, фінансова система — це: 1) сукупність ринків та інших інститутів, які використовуються для укладання фінансових угод, обміну активами й ризиками; 2) сукупність установ, інструментів і механізмів, за допомогою яких саме ці фінансові можливості державного сектору та фінансових установ здатні задовольнити фінансові потреби підприємств і населення; 3) система форм і методів утворення, розподілу та використання фондів грошових коштів держави та підприємств [23].

Функціонування фінансової системи передбачає вирішення багатьох проблемних питань, серед яких важливе значення має встановлення рівня централізації і децентралізації фінансових ресурсів. Ця проблема пов’язана з формуванням та реалізацією засад фінансової політики на конкретному етапі розвитку суспільства.

Фінансову систему можна розглядати за двома ознаками: за внутрішньою структурою й організаційною будовою. Внутрішня структура фінансової системи відображає об’єктивну сукупність фінансових відносин і є загальною

для всіх країн; складається зі сфер і ланок. Сфера характеризує узагальнену за певною ознакою сукупність фінансових відносин, а ланка — їхню відособлену частину [18].

Деякі вчені структурують фінансову систему за рівнями [18; 21]. Таким чином, виділяють чотири рівні: макрорівень, мікрорівень, рівень світового господарства та узагальнюючий рівень. До мікрорівня відносять фінанси суб'єктів господарювання, до. макрорівня — державні фінанси, рівень світового господарства включає в себе міжнародні фінанси, узагальнюючий рівень — фінансовий ринок.

Функціонування фінансової системи ґрунтується на кругообігу фінансових ресурсів, які зосереджуються безпосередньо на підприємствах і у суб'єктів фінансового ринку — комерційних банків та інституційних інвесторів (інвестиційних фондів і компаній). Водночас ці суб'єкти є, по суті, фінансовими посередниками між продавцями та споживачами фінансових ресурсів.

Розглядаючи фінансову систему у теоретико-практичному плані, науковці у більшості випадків підтримують типізацію фінансових систем за такими регіональними аспектами: світова, регіональні, що функціонують на рівні інтеграційних утворень, національні, регіональні.

Світову та регіональні, що функціонують на рівні інтеграційних утворень фінансові системи можна характеризувати за двома рівнями:

Першим рівнем будуть — національні фінансові системи країн світу чи окремого регіону;

До другого відносять — міжнародні фінанси, які відображаються в централізованих на світовому чи регіональному рівнях коштах та фінансових ресурсах.

У випадку із фінансовою системою Європейського Союзу можна з упевненістю сказати, що це система регіональна, адже вона поєднує економіки більшої частини регіону Західної Європи.

Можна з упевненістю сказати, що фінансова система Європейського Союзу є багаторівневою системою. Її головною ознакою є цілісність, що

відображається взаємопов'язаністю її складових і структурною єдністю її функціональних елементів. За своєю організацією та функціональним призначенням фінанси ЄС значною мірою подібні до державних фінансів.

Основною ознакою спорідненості у функціонуванні фінансової системи ЄС з фінансовою системою держави є виконання функцій, які здійснюються через централізований міждержавний фонд грошових коштів країн-членів – бюджет Європейського Союзу. Але якщо у випадку з державною фінансовою системою головним суб'єктом є держава, то у даному випадку суб'єктом буде багатонаціональне унітарне об'єднання.

Задля створення ефективної фінансової системи ЄС була розроблена західноєвропейська інтеграційна стратегія. Вона базувалася на формуванні митного, економічного, валютного та політичного союзу. В основу стратегії були покладені принципи економічної й політичної взаємозалежності, цивілізаційної єдності і спільної ідентичності країн Європи. Дана стратегія відразу будувалась на узгодженні національного та наднаціонального регулювання, з урахуванням економічних і політичних важелів управління і була розрахована на подальше розширення Союзу.

Європейський Союз – більшою мірою конфедеративне утворення (щоправда, зі значними елементами федерації) суверенних держав. Як і кожна суверенна держава, країни-члени ЄС наділені суверенними правами: здійснювати самостійну економічну та соціальну політику, формувати національний бюджет і податкову систему. Проте загалом еволюція ЄС відображає закономірну тенденцію переростання цим інтеграційним об'єднанням меж державного суверенітету в переданні окремими національними країнами все більшої кількості повноважень і прав наднаціональним органам [1].

Характерною ознакою фінансової системи Європейського Союзу є самостійний бюджет, який об'єднує переважну частину спільних фінансових фондів. Бюджет ЄС – основна фінансова база інтеграційних заходів у межах Союзу [2]. Говорячи про бюджети країн-членів ЄС, можна сказати, що

гармонізація й уніфікація їх бюджетів передбачалась ще на початку функціонування Європейського Союзу. Були проведені заходи зі зближення й уніфікації бюджетної документації та статистичних показників, вирівнювання частки бюджетних доходів у ВВП, гармонізації структур бюджету, координації бюджетної політики, гармонізації податків і податкової політики, що зіграло важливу роль у становленні фінансової системи Європейського Союзу.

Держави-члени самі пішли на обмеження своїх суверенних прав у зв'язку з членством у ЄС, що знайшло своє відображення у Основних законах та правових актах країн. Так, ідеться про передачу суверенних повноважень (Німеччина), передання федеральних повноважень (Австралія), передання повноважень, що ґрунтуються на конституції (Іспанія), передання прав парламенту щодо ухвалення рішень (Швеція), делегування повноважень, наданих конституцією органам влади (Данія), тимчасове надання повноважень, передбачених конституцією щодо всіх гілок влади (Люксембург), надання визначеного повноваження (Бельгія), надання законодавчих, виконавчих та судових повноважень (Нідерланди), обмеження суверенітету (Італія). Конституція Греції (п.2 ст.28) визначає умови надання повноважень міжнародним організаціям, передбачених нею, та обмеження (п.3) національного суверенітету. З іншого боку державний суверенітет країн-членів ЄС виявляється підірваним регіональною політикою, що здійснюється цією структурою. Таким чином, вирішення проблем територіальних складових країн-членів ЄС переміщується на загальноєвропейський рівень, і регіональний розвиток здійснюється в інтересах гармонійного розвитку об'єднання, а не кожної окремої країни [3].

Важливим фактором у побудові фінансової системи Європейського союзу стала синхронізація податкових систем і гармонізація податкової політики країн-членів. Даний процес дозволив максимально зблизити податкові структури, узгодити механізми стягнення податків, вивести податкові ставки, які б діяли на території усього Союзу та були б прийнятними для усіх країн-членів.

Основною ланкою фінансової системи ЄС є запроваджений механізм реалізації спільної валютної політики і використання на території Союзу єдиної валюти – євро. Це дозволило створити єдиний економічний простір, що поглибило фінансову інтеграцію. Створення Європейського центрального банку стало ще одною ланкою у створенні стабільної фінансової системи, адже тепер усіма грошово-кредитними інструментами завідує саме він і ризики значно зменшилися.

Разом із гармонізацією бюджетної, податкової та валютної політики в Європейському Союзі також є важливим процес уніфікації діяльності банківської сфери, задля запровадження єдиного ринку банківських послуг. Зокрема, перша (1977 р.) та друга (1993 р.) банківські директиви містять узгоджені правила захисту інтересів вкладників, інвесторів і споживачів фінансових послуг, регулюють проблеми платоспроможності банків, встановлюють співвідношення власних і запозичених активів, ступінь покриття ризику банківських операцій, принципи захисту банківської таємниці, правила фінансової звітності, рекомендації щодо прозорості міжнародних фінансових операцій [15].

Задля зниження відсоткових ставок за банківськими операціями, відбувається уніфікація процедур ліцензування банківської діяльності, що призводить до спрощення доступу на національні ринки фінансових послуг іноземних банків, спонукаючи конкуренцію між національними та іноземними банками.

Ще одним важливим етапом становлення фінансової системи Європейського союзу стало регулювання емісії та обігу цінних паперів. Це полегшило організацію операцій з мобілізації капіталів на фондових біржах і ринках капіталу. Наслідком стало розширення ринку цінних паперів ЄС за рахунок впровадження великої кількості нових видів фінансових зобов’язань. Як наслідок, промислові компанії отримали нові можливості кредитування та розширило спектр фінансових послуг при зниженні затрат.

Фінансова система Європейського Союзу базується на кількох принципах, які спрямовані на забезпечення стабільності та ефективності фінансового сектору, а також на підтримці економічного зростання та розвитку всієї Європейської економіки. Деякі з цих принципів [21]:

1. Єдиний ринок і вільний рух капіталу: Одним з головних принципів є створення єдиного фінансового ринку, де капітал може вільно рухатися між країнами ЄС без обмежень і перешкод. Це сприяє збільшенню конкуренції і покращенню доступу до фінансових послуг.

2. Макроекономічна стабільність: ЄС ставить перед собою завдання забезпечення стабільності в фінансовому секторі через надання уваги макроекономічним факторам, таким як інфляція, безробіття, державний борг.

3. Співпраця і координація між країнами-членами: Управління фінансовим сектором в ЄС передбачає активну співпрацю між країнами-членами для вирішення спільних проблем та розв'язання кризових ситуацій. Це може включати обмін інформацією, взаємну підтримку в реалізації фінансових реформ, а також координацію фіскальної політики.

4. Захист споживачів і інвесторів: Фінансова система ЄС має механізми захисту прав споживачів фінансових послуг і інвесторів, щоб забезпечити їхні інтереси та запобігти шахрайству та недобросовісній поведінці.

5. Регулювання і нагляд: Європейський Союз встановлює правила та стандарти, що регулюють фінансові установи та ринки. Також забезпечується нагляд за фінансовим сектором для забезпечення дотримання цих правил і виявлення ризиків.

Таким чином, фінансова система Європейського Союзу є унікальною, оскільки вона має власний бюджет, який об'єднує більшість спільних фінансових ресурсів Союзу. Ця система підпорядковується загальним принципам, викладеним у Договорі про заснування Європейської спільноти, а також специфічним принципам, що враховують особливості конкретних секторів.

РОЗДІЛ 2
СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

2.1. Розвиток інституційних засад фінансової системи Європейського Союзу

Розглядаючи інституційну структуру ЄС необхідно сказати про її складність та розгалуженість. В цілому вона зорієнтована на те, щоб поширювати основні принципи та ідеали ЄС, забезпечувати лобіювання інтересів серед інших міжнародних організацій, реалізовувати інтереси країн-членів ЄС та громадян ЄС, а також забезпечувати повноцінне, своєчасне та послідовне виконання політики ЄС в усіх напрямках. Серед головних установ, існування яких було визначене в установчих документах Європейського союзу треба виділи такі:

– Європейський Парламент;

– Європейська Комісія;

– Рада ЄС;

– Європейська Рада;

– Суд ЄС;

– Палата аудиторів;

– Європейський центральний банк(ЄЦБ) [1].

Серед допоміжних інституцій слід виділи такі: соціально-економічний комітет, комітет регіонів, Європейський інвестиційний банк, європейський омбудсмен, Євростат, Європейська школа адміністрації, європейська служба з питань зовнішньої діяльності, Європейська агенція з добору кадрів.

У праві Європейського Союзу терміном "інститути" позначаються керівні органи цієї організації, на які покладено здійснення її основних завдань.

Основу економічного та політичного розвитку ЄС складають фіскальні інститути. Матеріалізація політичного впливу на країни – члени відбувається

саме завдяки фіскальним інститутам. Зворотний вплив країн-членів відбувається також завдяки фіскальним інститутам і впливає як на прийняття централізованих рішень, так і на інші країни. Без фіскальних інститутів ЄС фактично перетвориться лише на об'єднання політичного характеру без можливості реалізації спільної економічної політики і досягнення цілей, що потребують використання фінансових ресурсів.

Сучасний стан розвитку фіскальних інститутів Євросоюзу дає змогу охарактеризувати їх як важливий атрибутивний елемент не лише європейської фінансово-економічної системи. Фіскальні інститути виступають системоутворюючою складовою як інтеграційних, так і дезінтеграційних процесів.

Окрім фіскальних інститутів ЄС у «класичному» розумінні, важливу роль у здійсненні економічної політики відіграють інститути спеціального значення. Саме це дозволяє досліджувати їх спільно з фіскальними інститутами. Йдеться, зокрема, про такі спеціальні фонди [21] :

– Європейський інвестиційний фонд, утворений у 1994 р. із метою фінансування інвестицій у малі та середні підприємства. Його основним акціонером виступає Європейський інвестиційний банк. Фонд здійснює інвестування через фінансових посередників; його діяльність зосереджена у сферах ризикового капіталу та надання гарантій;

– Європейський фонд розвитку разом з Європейським інвестиційним банком бере участь у наданні кредитів країнам Африки, Карибського басейну, регіону Тихого океану та спрямований надавати сприяння країнам, які відстають у своєму розвитку або постраждали від структурної кризи у промисловості. Створення цього фонду передбачено Римською угодою з метою надання технічної і фінансової допомоги країнам африканського континенту;

– Європейський соціальний фонд, утворений на основі Римської угоди у 1958 р. Згідно зі статутом забезпечує адаптацію робочої сили до нових умов Спільного ринку, полегшує її переміщення та професійне навчання, фінансує перекваліфікацію робочої сили та професійне навчання молоді. Спрямовує

допомогу через стратегічні довгострокові програми, які сприяють удосконаленню й модернізації робочої сили в регіонах ЄС, зокрема відсталих;

– Європейський регіональний фонд, який за задумом мав насамперед виступати джерелом капіталовкладень, субсидій, спрямованих на створення чи збереження робочих місць в економіці відсталих районів, а в стратегічному сенсі – відповідно до рішень Паризької зустрічі на вищому рівні 1972 р. – розробляє і здійснює регіональну політику щодо майбутнього розширення Євросоюзу;

– Фонд сприяння економічному зближенню держав, який створений відповідно до Маастрихтського договору і повністю орієнтований на розвиток країн із найменшими показниками ВВП на душу населення (наприклад, Греції, Ірландії, Іспанії, Португалії та ін.)

Наприкінці 2015 р. було створено Незалежну мережу фіскальних установ ЄС (Додаток А), яка є добровільною і всеосяжною установою, відкритою для всіх незалежних фіскальних наглядових органів, що діють у ЄС.

Одним із унікальних проєктів ЄС стало формування спільного бюджету, задля об’єднання частини своїх ресурсів, щоб забезпечити фінансування витрат, необхідних раз на сім років. Окрім того, наприкінці кожного фінансового року встановлюється бюджет на наступний рік.

Його проєкт має складну процедуру узгодження за участі Єврокомісії, Ради ЄС та Європарламенту. Кошти бюджету Євросоюзу використовуються для проведення єдиної політики в таких галузях: сільське господарство, надання допомоги проблемним країнам і регіонам (у тому числі не членам ЄС), розвиток транспортної інфраструктури, проведення наукових досліджень і реалізацію проєктів регіонального значення.

Перерозподіл коштів бюджету ЄС часто здійснюється на користь проблемних країн, а також нових членів Євросоюзу. На основі розрахунку бюджетного балансу кожної країни виділяють країни-донори, і країни-реципієнти. При цьому розширення ЄС за рахунок приєднання нових країн

погіршує ситуацію. Питання витрат бюджету є центром дискусій, оскільки інтереси країн-донорів і країн-реципієнтів часто не збігаються [43].

Якщо проаналізувати надходження до бюджету ЄС, то найбільшою частиною надходжень до загального бюджету є відрахування, які роблять країни-члени, що розраховується як відсоток від величини валового національного доходу кожної країни ЄС. Значною часткою в дохідній частині бюджету також є імпортні мита, відрахування від ПДВ, внески країн, які не є членами ЄС, податки на заробітну плату співробітників наднаціональних інститутів Євросоюзу, відсотки за банківськими вкладами, а також штрафи, що накладаються на компанії, які порушують законодавство ЄС.

Таким чином, фіскальною політикою держав – членів ЄС у сфері управління державними коштами через бюджетні відносини відбувається координація із реалізацією загальноєвропейських програм фіскальної консолідації, які регламентують забезпечення стійкого стану державних фінансів шляхом здійснення заходів із обмеження фіскальних дисбалансів, таких як дефіцит сектора державного управління та державного боргу.

Інституціональною та функціональною основою кредитно-грошового механізму в сучасних умовах виступає банківська система. Саме тому необхідність розбудови Монетарного союзу серед країн – членів ЄС вимагає інтеграції банківських систем. Фактором, що сповільнює процес інтеграції банківських систем країн ЄС є зв’язки із банківськими системами інших країн та регіонів.

Регулюванням та наглядом за банківською системою ЄС займається Європейська система центральних банків. Задля нормального функціонування Банківського союзу ЄС було створено єдиний наглядовий орган: Європейської системи фінансового нагляду [43].

На третьому етапі створення Монетарного союзу почала працювати Європейська система центральних банків (ЄСЦБ), ця подія відбулася 1 червня 1998 р. Вона складається з наднаціонального елемента – Європейського центрального банку (ЄЦБ),і національних елементів – регуляторів грошового

обігу країн ЄС, як тих, що входять в зону функціонування євро, так і тих, які з різних причин залишаються поза її межами. Таким чином, Євросистема та ЄСЦБ мають співіснувати доти, доки усі країни ЄС приєднаються до Єврозони.

Головною метою створення Європейської системи центральних банків, відповідно до статті 2 Статуту ЄСЦБ та ЄЦБ, є підтримка стабільності цін. Крім того, «без шкоди для цілі стабільності цін вона повинна підтримувати загальну економічну політику в Співтоваристві з метою сприяння досягненню цілей Співтовариства» [44]. Також до переліку основних завдань входить розроблення і проведення єдиної грошово-кредитної політики на території Єврозони, проведення міжнародних валютних операцій, зберігання офіційних валютних резервів держав-членів і управління ними, сприяння безперебійному функціонуванню платіжної системи, збір статистичних даних.

Основна управлінська доктрина ЄСЦБ говорить, що усі основні рішення мають прийматися Радою керуючих, оскільки це є єдиним способом, за допомогою якого можна забезпечити одноманітність єдиної грошово-кредитної політики в зоні євро. Реалізація рішень, що припадають на більшу частину роботи національного центрального банку, здійснюється відповідним ЦБ на децентралізованій основі, але обов’язково в координації з правлінням ЄЦБ [44].

Таким чином можна виділити п’ять ключових сфер відповідальності або функцій національних центральних банків. По-перше, національні представники центрального банку активно сприятимуть усім централізованим процесам прийняття рішень у рамках ЄЦБ. По-друге, у цьому контексті національні центральні банки виступатимуть посередниками між єдиною грошово-кредитною політикою та національною економічною політикою. По-третє, вони діятимуть як оперативні структури ЄЦБ при здійсненні валютно-грошової та валютної політики, а також політики, пов’язаної із платіжними системами, а також при складанні валютної та платіжної статистики. По-четверте, національні центральні банки будуть робити внесок у капітал ЄЦБ і як «власники» ЄЦБ також отримуватимуть свою частку в доходах ЄЦБ. По-п’яте, національні центральні банки, крім членів ЄЦБ, продовжуватимуть

існувати як незалежні інституції поза межами сфери відповідальності ЄСЦБ і, таким чином, зможуть виконувати додаткові функції під власну відповідальність [21].

Наразі в ЄС встановлено такі пруденційні нормативи щодо банків: мінімальне відношення капіталу до активів, зважених за ризиком, становить 8% згідно з Базельською угодою II та 10,5% (що включає 2,5% запасу збереження) згідно з Базельською угодою III. II і Базель III, контрциклічний буфер капіталу на рівні від 0 до 2,5%; буфер системної важливості на рівні від 0 до 3,5% для системно важливих установ; буфер системного ризику на рівні від 0 до 3 і до 5% (зазвичай не підсумовується з буфером системної важливості).

Також, важливою метою для фінансової системи ЄС стало запобігання та пом’якшення системних ризиків фінансової стабільності. Для цього задіяні фінансові органи різного рівня, такі як: МВФ, Європейська рада з системних ризиків, Європейський центральний банк тощо.

Системні фінансові ризики – це ризики порушення роботи фінансової системи, що можуть мати серйозні наслідки для реальної економіки. Упродовж 1970–2011 рр. у світі зафіксовано 147 епізодів системної банківської кризи, при цьому втрати суспільства були надзвичайно великими. Зокрема, внаслідок світової фінансової кризи 2007–2009 рр. у країнах із розвиненою економікою середні кумулятивні втрати виробництва відносно його докризового рівня становили 33% ВВП, державний борг зріс на 21% ВВП, а прямі фіскальні витрати сягнули 3,8% ВВП [7]. Обсяг витрат органів грошово-кредитного регулювання та урядів на подолання кризи фінансового сектора у відсотках від ВВП країни, за оцінками МВФ і ОЕСР, становив: у США – 73,7%,Великій Британії – 47,5%, Нідерландах – 39,8%, Швеції – 70,0%, Німеччині – 21,7%, Франції – 19,0%, у середньому у країнах G20 – 28% [21]. Поряд з цим, мільйони людей залишилися безробітними.

Для того аби запобігти даним ризикам у майбутньому створено нову модель регулювання фінансових ринків, в якій передбачено застосування макропруденційних методів, коли оцінюються ризики фінансової системи

загалом, які при цьому не зводяться до суми індивідуальних ризиків. Розвиток даної моделі базуючись на сучасних досягненнях економіки й математики є пріоритетом у формуванні методології глобального управління системними фінансовими ризиками.

Упровадження елементів наднаціонального регулювання й нагляду на рівні окремих регіональних об’єднань країн найбільш глибоко відбувся в рамках Європейського Союзу, оскільки країни угруповання відчули на собі не тільки наслідки глобальної фінансової кризи, а й європейської кризи суверенних боргів. Зокрема, йдеться про створення нової Системи фінансового нагляду (ЄСФН; European System of Financial Supervisors, ESFS) (рис. 2.1).

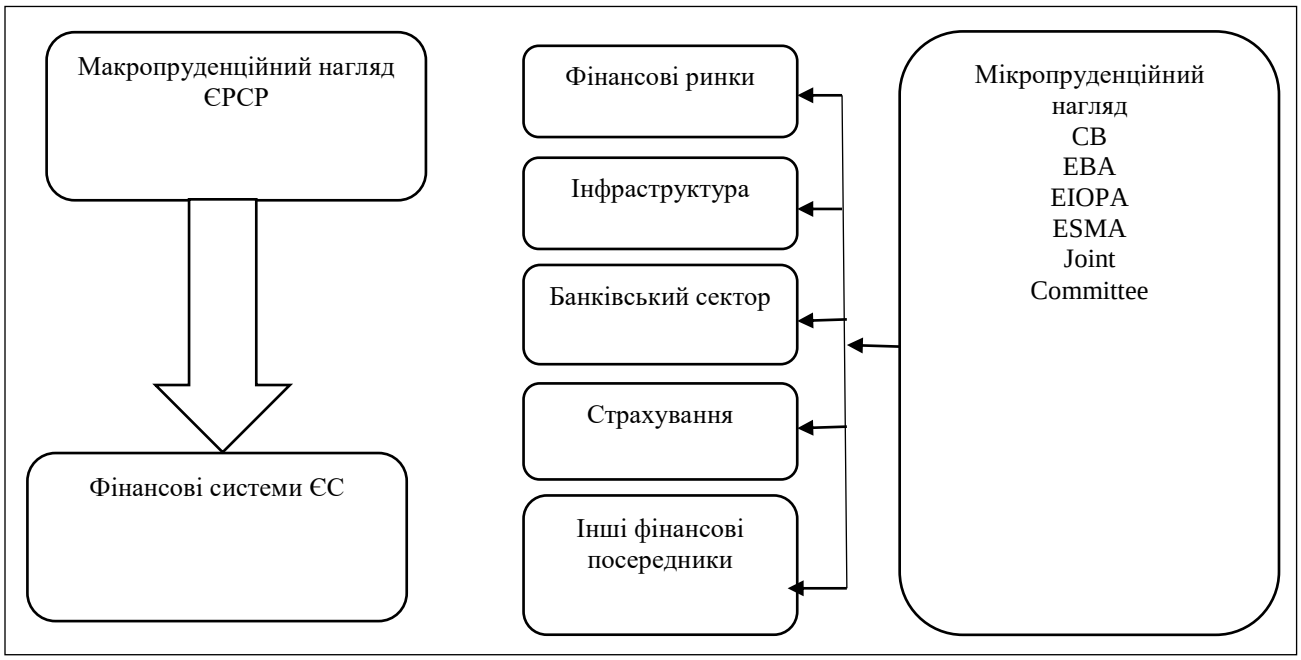

Рис. 2.1. Система регулювання фінансового сектора в ЄС

Джерело: Handbook on Systemic Risk / ed.: J.-P.Fouque, J.A.Langsam. New York: Cambridge University Press, 2013. 964 p.

Отже, розвиток інститутів ЄС відбувається у відповідністю з потребами інтеграції і відповідає основним цінностям союзу. З метою підтримки стабільного розвитку та безпеки, впроваджуються нові системи захисту та нагляду за дотриманням законодавства, саме тому фінансова система Європейського Союзу залишається досить прогресивною.

2.2. Особливості розвитку фінансової системи країн Європейського Союзу

Бюджет Європейського Союзу — це план формування та використання фінансових ресурсів для забезпечення завдань і функцій, які здійснюються на європейському рівні [34]. Ці завдання включають сільське господарство, регіональний розвиток, космос, транс'європейські мережі, дослідження та інновації, охорону здоров'я, освіту і культуру, міграцію, захист кордонів та гуманітарну допомогу. На засіданні у 2020 році 27 країн Європейського Союзу прийняли бюджетний план на 2021-2027 роки.

Роль держав-членів Європейського Союзу у затвердженні бюджету є надзвичайно важливою, а сама законодавча ініціатива знаходиться у віданні Європарламенту та Ради Європейського Союзу, які власне і приймають цей бюджетний план. Важливо зазначити, що до 1970 року бюджетні повноваження належали виключно Раді, а Парламент мав лише консультативну роль. Згодом, договорами 1970 та 1975 років, було розширено бюджетні повноваження Парламенту. З введенням в дію Договору Лісабону, Парламент отримав рівні права з Радою щодо всього бюджету ЄС.

Досліджуючи роль держав-членів Європейського Союзу у затвердженні бюджету, зазначимо наступне:

– По-перше, держави-члени співпрацюють з Європейською комісією для забезпечення використання асигнувань відповідно до принципів здорового фінансового управління, тобто економії, ефективності та результативності. [24]

– По-друге, близько 80% витрат бюджету ЄС керуються державами-членами за так званою системою спільного управління, особливо в галузях сільського господарства, зростання та допомоги зайнятості регіонам ЄС. [21]

До особливостей бюджетного плану Європейського Союзу на 2021-2027 роки можна віднести [24]:

– Ревізія (перегляд) бюджету ЄС для адаптації до нових викликів, таких як війна в Україні.

– Модернізований довгостроковий бюджет ЄС, підсилений інструментом NextGenerationEU.

– NextGenerationEU: €800 мільярдів на відновлення Європи.

– Фінансування NextGenerationEU через нові джерела доходів, щоб зменшити навантаження на держави-члени.

– Нові джерела доходів для ЄС, щоб забезпечити фінансування відновлення.

– Захист бюджету ЄС від різних ризиків, включаючи порушення принципів верховенства права [3]

На момент складання плану (табл.2.1), передбачалось, що бюджет Європейського Союзу на період від 2021 до 2027 років становитиме майже 1,280 трлн євро, що суттєво перевищувало попередній період, навіть не зважаючи на вихід Великобританії з ЄС. Аналітики відзначають, що особливістю нового фінансового плану ЄС є те, що виділення коштів на різні програми здійснюється з дотриманням всіх правових норм.

Таблиця 2.1.

Бюджет Європейського Союзу на 2021-2027 роки, млн євро

Асигнування на зобов'язання	**2021 рік**	**2022 рік**	**2023 рік**	**2024 рік**	**2025 рік**	**2026 рік**	**2027 рік**	**Всього 2021-2027 рр**
1. Єдиний ринок, інновації та цифрові технології	19 712	19 666	19 133	18 633	18 518	18 646	18 473	132 781
2. Згуртованість, стійкість і цінності	49 741	51 101	52 194	53 954	55 182	56 787	58 809	377 768
2а. Економічна, соціальна та територіальна згуртованість	45 411	45 951	46 493	47 130	47 770	48 414	49 066	330 235
2б. Стійкість і цінності	4 330	5 150	5 701	6 824	7 412	8 373	9 743	47 533
3. Природні ресурси та навколишнє середовище	55 242	52 214	51 489	50 617	49 719	48 932	48 161	356 374
з них: ринкові витрати та прямі платежі	38 564	38 115	37 604	36 983	36 373	35 772	35 183	258 594
4. Міграція та управління кордонами	2 324	2 811	3 164	3 282	3 672	3 682	3 736	22 671
5. Безпека і оборона	1 700	1 725	1 737	1 754	1 928	2 078	2 263	13 185

Асигнування на зобов'язання	2021 рік	2022 рік	2023 рік	2024 рік	2025 рік	2026 рік	2027 рік	Всього 2021-2027 рр
6. Сусідство і світ	15 309	15 522	14 789	14 056	13 323	12 592	12 828	98 419
7. Європейське державне управління	10 021	10 215	10 342	10 454	10 554	10 673	10 843	73 102
з них: адміністративні витрати установ	7 742	7 878	7 945	7 997	8 025	8 077	8 188	55 852
ЗАГАЛЬНА СУМА ЗОБОВ'ЯЗАНЬ	154 049	153 254	152 848	152 750	152 896	153 390	155 113	1 074 300
ЗАГАЛЬНА СУММА ВИПЛАТИ	156 557	154 822	149 936	149 936	149 936	149 936	149 936	1 061 058

Джерело: Multiannual-financial-framework URL: https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/29/multiannual-financial-framework

Аналіз рис. 2.2 дає можливість побачити, як саме планувалось розподілити бюджет.

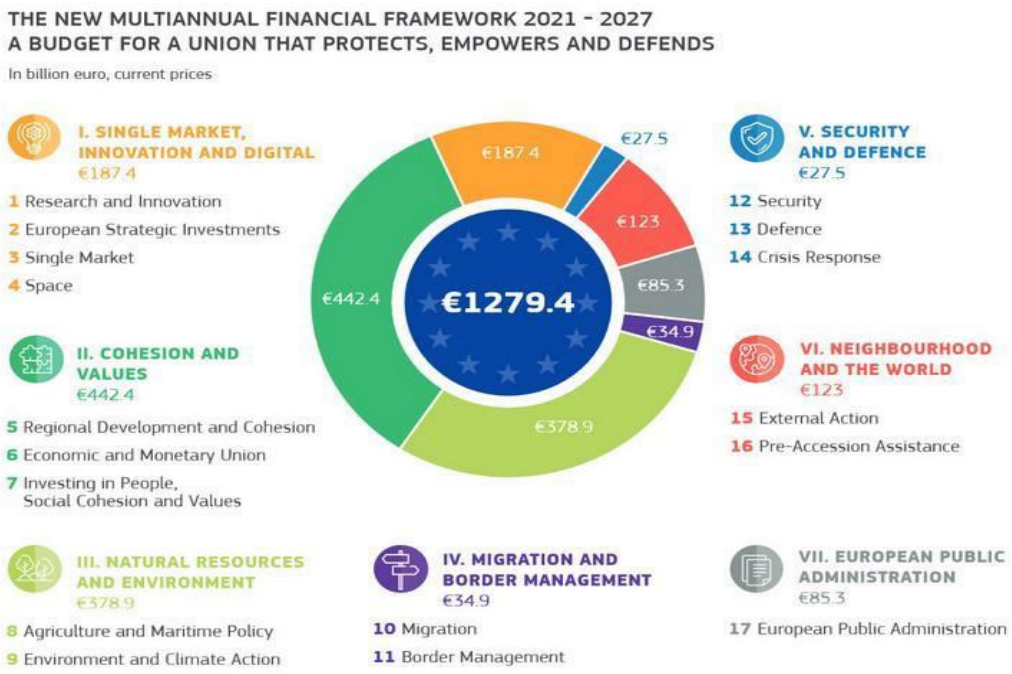

Рис.2.2. Бюджетний план Європейського Союзу на 2021-2027 рр., млрд євро

Джерело: Multiannual-financial-framework URL: https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/29/multiannual-financial-framework

Виділено основні 7 категорій:

1. Єдиний ринок, інновації та цифрові технології (€187.4 млрд)

2. Згуртованість і цінності (€442.4 млрд)

3. Природні ресурси та навколишнє середовище (€378.9 млрд)

4. Міграція та управління кордонами (€34.9 млрд)

5. Безпека і оборона (€27.5 млрд)

6. Сусідство і світ (€123 млрд)

7. Європейське державне управління (€85.3 млрд) [34]

Особлива увага у проєкті бюджету на 2021–2027 рр., з огляду на агресію Росії та зміну геополітичної мапи ЄС, що пов'язане з виходом Великобританії, надається питанням оборонної політики. Зокрема, проєктом передбачено, що такі видатки зростуть на 40 % — до 27,5 млрд євро в 2021–2027 роках, що складе близько 2 % від загального бюджету ЄС в цьому періоді. Крім того, джерелом прямого фінансування бюджету ЄС повинні стати відрахування від реформованої системи збору податку на прибуток корпорацій. Єврокомісія пропонує зафіксувати його на мінімальному рівні в 3 % на всій території співтовариства. [24]

Загалом, цей документ має вагоме значення для України, адже він окреслює ключові напрямки та можливості участі в міжнародних програмах ЄС, які можуть бути важливими для України. Участь у цих програмах, разом із країнами-членами та партнерами ЄС, впливатиме на національні та геополітичні інтереси України. Пріоритети та стратегічні напрямки, визначені в документі, будуть формувати напрямок зовнішньої політики України та визначати акценти в національних та міжнародних ініціативах, які залежать від співпраці з європейськими партнерами. Але також важливо розглянути, як події в Україні впливають на європейський бюджет.

Європейський Союз провів середньостроковий перегляд свого багаторічного фінансового плану на 2021-2027 роки, щоб відповісти на нові виклики, зокрема наслідки війни в Україні. Основні зміни, які ЄС прийняло до затвердженого бюджету включають:

– Додаткове фінансування на суму €64.6 мільярда для вирішення нових та виникаючих викликів, з якими стикається ЄС.

– Створення Фонду України на суму €50 мільярдів, з яких €17 мільярдів будуть надані у вигляді грантів, а €33 мільярда у вигляді позик.

– €2 мільярда на міграцію та управління кордонами.

– €7.6 мільярда на сусідство та світ.

– €1.5 мільярда на Європейський оборонний фонд у рамках нового інструменту STEP.

– €2 мільярда на інструмент гнучкості.

– €1.5 мільярда на резерв солідарності та надзвичайної допомоги. [34; 36]

Ці зміни спрямовані на підтримку відновлення, реконструкції та модернізації України, а також на підтримку її зусиль у проведенні реформ в рамках шляху до членства в ЄС. Крім того, вони мають на меті зміцнити суверенітет ЄС та його довгострокову конкурентоспроможність у критичних технологіях.

Варто відзначити, що окрім середньострокового бюджетного плану ЄС на 2021- 2027 роки, щорічно приймається бюджет на відповідний рік. Щодо бюджету ЄС на 2024 рік, зазначимо, що він передбачає збільшення зобов’язань до 189,6 млрд євро проти 186,6 млрд євро у 2023 році [34]. Його особливістю є ріст видатків у рамках Інструменту з відновлення ЄС (European Union Recovery Instrument). Темп зростання складає 153% у порівнянні з 2023 роком. Цей інструмент є надзвичайно важливим та дозволяє країнам-членам ЄС реалізувати великі проекти у рамках ЄЗК. Очікується, що він сприятиме економічному зростанню ЄС після кризи російського вторгнення до України, а також попередньої кризи, пов’язаної з COVID-19.

Підводячи підсумки зазначимо, що бюджетний план ЄС грає важливу роль у функціонуванні співтовариства. За згодою Європейського парламенту, Рада прийняла поточний довгостроковий бюджет ЄС або багаторічну фінансову рамку на 2021-2027 роки у грудні 2020 року. З того часу ЄС зіткнувся з безпрецедентними та непередбачуваними викликами, від наслідків агресивної війни Росії проти України до прискорення інфляції та процентних ставок, а також викликів, пов’язаних з міграцією. Це спричинило негативний вплив на

бюджет ЄС і необхідність внесення змін, адже війна в Україні та інфляція виснажили резерви в довгостроковому бюджеті ЄС. Тому ЄС потрібно більше коштів у бюджеті, щоб він міг реагувати на кризи.

Так, Комісія представила пропозиції щодо зміни багаторічної фінансової рамки на 2021-2027 роки та створення Українського фонду та STEP 20 червня 2023 року як частину пакету заходів, пов'язаних з проміжним переглядом багаторічної фінансової рамки. Зміни пов'язані з необхідністю виділяти додаткові ресурси на безпеку та оборону, підтримку України та економічний розвиток ЄС з урахуванням сучасних викликів та дотримання пріоритету зеленого курсу.

Отже, бюджетний план ЄС відіграє надзвичайно важливу роль у реалізації довгострокових цілей ЄС та його базових політичних пріоритетів.

Валютно-кредитні та фінансові інституції мають важливе значення для розвитку країн Європейського союзу. Їх вплив охоплює широкий спектр аспектів, починаючи від забезпечення стабільності фінансової системи до створення сприятливого інвестиційного клімату, що сприяє економічному зростанню та підвищенню рівня життя населення.

Валютно-кредитні установи, такі як Європейський центральний банк (ЄЦБ), мають критичне значення у забезпеченні стійкості валютного ринку та управлінні монетарною політикою. Стабільність валюти є основою для економічного розвитку, надаючи прозорість для бізнесу та споживачів. Крім того, валютно-кредитні установи регулюють рівень інфляції, що важливо для збереження покупної сили грошей та стимулювання економічного зростання.

Вплив ЄЦБ на розвиток країн ЄС можна розглянути з кількох ключових аспектів [35]:

1. Економічне зростання: ЄЦБ прагне підтримувати цінову стабільність, що сприяє передбачуваності для підприємств та споживачів, стимулюючи інвестиції та економічне зростання.

Проте, деякі критики стверджують, що жорстка монетарна політика ЄЦБ, спрямована на стримування інфляції, може стримувати економічне зростання, особливо під час економічних спадів.

2. Фінансова стабільність: ЄЦБ відіграв важливу роль у забезпеченні фінансової стабільності в зоні євро, зокрема під час світової фінансової кризи 2008 року.Банківський нагляд ЄЦБ допомагає запобігти системним ризикам та захищає фінансову систему від потрясінь.

3. Інтеграція та єдність: Спільна валюта євро, керована ЄЦБ, стала символом єдності та інтеграції в ЄС.Євро полегшив торгівлю та інвестиції між країнами-членами, сприяючи економічному розвитку.

4. Соціальний вплив: Політика ЄЦБ може мати як позитивний, так і негативний вплив на соціальний добробут. Низька інфляція, яку прагне підтримувати ЄЦБ, може сприяти ціновій стабільності та захищати купівельну спроможність людей. Проте, жорстка монетарна політика може призвести до зростання безробіття, що негативно впливає на соціальний добробут.

5. Розподіл впливу: Вплив ЄЦБ на різні країни та групи населення в зоні євро може бути нерівномірним. Деякі країни, можливо, відчули більшу користь від політики ЄЦБ, ніж інші.

Таблиця 2.2

Кореляція між економічним зростанням у ЄС і в інших країнах Європи [21]

Країна	1980-1988	1990-1998	1999-2007	2010-2020
Ісландія	-0,07	0,57	0,61	0,19
Норвегія	0,02	0,33	0,68	-0,2
Шейцарія	0,32	0,7	0,89	0,41
Албанія	-0,65	0,16	0,28	0,74
Боснія і Герцоговина			0,32	0,63
Косово			0,22	0,34
Чогногорія			0,86	0,74
Сербія			-0,1	0,3

Туреччина	0,27	0,21	0,04	0,03
Україна			-0,02	-0,05
Всередньому країни Європи	0,41	0,2	0,24	

Існують також побоювання, що жорстка монетарна політика ЄЦБ може непропорційно негативно впливати на країни з високим рівнем боргу або на певні групи населення, такі як люди з низьким доходом.

Загалом, ЄЦБ відіграє значну роль у розвитку країн Європейського Союзу. Його діяльність має як позитивний, так і негативний вплив на економічне зростання, фінансову стабільність, інтеграцію та соціальний добробут.

Європейський Союз установлює нормативні вимоги для валютно-кредитних та фінансових установ у своїх країнах-членах, що забезпечує високий ступінь прозорості та безпеки для учасників ринку. Це сприяє приваблению іноземних інвесторів та зміцненню довіри до фінансової системи ЄС.

Валютно-кредитні та фінансові інституції мають вирішальний вплив на розвиток країн Європейського союзу. Вони забезпечують фінансову стабільність, сприяють економічному зростанню та інвестують у різноманітні сектори.

Роль таких установ неоціненна, оскільки вони впливають на кредитні умови, обсяги кредитування та розмір відсоткових ставок, що безпосередньо впливає на діяльність підприємств, громадян і весь економічний сектор країни.

Україна, Молдова, Румунія та Польща відчувають значний вплив від валютно-кредитних та фінансових інституцій Європейського союзу. Наприклад, Європейський центральний банк (ЄЦБ) відіграє ключову роль у формуванні грошової політики, контролі інфляції та забезпеченні фінансової стабільності в країнах ЄС. Він інвестує у різні галузі економіки, сприяючи їхньому розвитку та модернізації.

Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР) також активно допомагає в розвитку країн ЄС, інвестуючи у проекти з інфраструктури, енергетики, освіти та інших сферах. Європейський інвестиційний банк (ЄІБ) та Європейський фонд для південних країн (ЄФВС) також відіграють важливу роль у фінансовому розвитку регіону, надаючи фінансову підтримку проектам з інфраструктури, розвитку бізнесу та соціальному розвитку.

Нижче наведена таблиця, що вказує, скільки кожен з цих банків інвестував у країни регіону.

Таблиця 2.3

Стан фінансування країн фінансовими інституціями ЄС, 2022 рр., млн євро [33]

Банк	Україна (млн євро)	Румунія (млн євро)	Молдова (млн євро)	Польща (млн євро)
ЄЦБ	500	700	300	900
ЄБРР	200	400	150	600
ЄІБ	300	600	250	800
ЄФВС	150	300	100	500
БМР	100	200	50	400

Дана інформація вказує на значний вплив валютно-кредитних та фінансових інституцій на розвиток країн Європейського союзу, демонструючи їхню активну роль у фінансуванні та підтримці економіки та соціального розвитку регіону.

Отже, валютно-кредитні та фінансові інституції відіграють ключову роль у розвитку країн Європейського союзу, забезпечуючи стабільну фінансову систему та сприяючи економічному зростанню. Однак їх діяльність потребує ретельного контролю та регулювання з боку урядів та міжнародних організацій, щоб уникнути потенційних ризиків та забезпечити стале економічне зростання.

РОЗДІЛ 3

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

3.1. Гармонізація фінансової політики країн Європейського Союзу

Гармонізація фінансових систем країн–учасниць Євросоюзу стала закономірним результатом розвитку економічної інтеграції європейських держав. Однією із характерних особливостей процесу гармонізації фінансової системи Європейського Союзу є те, що на відміну від інших міжнародних економічних організацій ЄС має самостійний бюджет, який об’єднує переважну більшість спільних фінансових фондів.

Бюджет ЄС – основна фінансова база інтеграційних заходів у межах Союзу, важливий інструмент наднаціонального регулювання економіки країн-учасниць [21]. Невід’ємний елемент цієї гармонізації – це також і валютна інтеграція, яка за своєю суттю є процесом координації валютної політики, формування наднаціонального механізму валютного регулювання, створення міждержавних фінансових і валютно-кредитних організацій.

Доречно буде пригадати наслідки пандемічної кризи. З початком пандемії, стало помітним зниження фінансової інтеграції Єврозони. Але завдяки швидким і рішучим політичним діям на монетарному, фіскальному та пруденційному рівнях це погіршення не тільки зупинилося, але й відносно швидко повернулося назад. Це значною мірою відрізняється від того, що зазвичай відбувалося під час попередніх криз.

По мірі того, як розвивалась пандемія, вводились посилені заходи охорони здоров’я, обмеження мобільності та обмеження виробництва, рівень споживання домогосподарствами значно знизився. Це означало, що ключові приватні канали розподілу ризиків між країнами Єврозони були обмежені. Як наслідок, державний розподіл ризиків через уряди став вирішальним для макроекономічної стабілізації.

Ключовими для забезпечення того, щоб ризики розподілялися між державами-членами стали великі фіскальні ініціативи на рівні ЄС, які компенсували той факт, що приватні фінансові канали були обмежені. Значні механізми розподілу фіскальних ризиків були створені з пакетом відновлення ЄС наступного покоління. Цей пакет складається з довгострокового бюджету ЄС на 2021-2027 роки та тимчасового фонду, створеного для забезпечення плану відновлення Європи [24]. Цей фонд називається NextGenerationEU. Основна частина коштів цього фонду NextGenerationEU буде спрямована на фінансову підтримку країн ЄС, щоб допомогти їм подолати наслідки пандемії [24]. Очікується, що відповідні інвестиції та реформи покращать розподіл ризиків на рівні державного сектора протягом наступних років.

Спільна підтримка фіскальної та монетарної політики була також не менш важливою для уникнення значно глибшого економічного спаду. Наприклад, заходи кредитної підтримки, такі як кредитні гарантії, виявилися критично важливими для підтримки фінансування фірм і домогосподарств під час пандемії.

Саме тому вирішальну роль у подоланні кризи відіграє фінансова система ЄС, зокрема завдяки з гармонізації фінансових систем країн Європейського Союзу. Той факт, що система змогла витримати шок у розмірі пандемії, є свідченням ефективного впровадження амбітних фінансових реформ.

Але важливо пам’ятати, що для досягнення цієї стійкості потрібно було багато працювати. Фінансова інтеграція ЄС пройшла довгий шлях після запуску ЄВС у 1992 році. Невдовзі після введення євро політики зрозуміли, що єдиної валюти недостатньо для стимулювання подальшого розвитку та інтеграції фінансової системи ЄС. Потрібна була підтримка політики, яка сприяла б вільному потоку фінансових послуг у зоні євро, на додаток до належної правової, нормативної та наглядової бази, а також більшої інституційної інтеграції. Було кілька віх на шляху до європейської фінансової інтеграції, включаючи План дій Європейської Комісії щодо фінансових послуг для гармонізації ринків фінансових послуг ЄС, починаючи з 1999 року,

архітектуру Ламфалуссі для вдосконалення регуляторних процесів, запроваджену в 2001 році, запуск банківського союзу у 2012 році та двох наступних планів дій щодо союзу ринків капіталу (CMU) у 2015 та 2020 роках.

Зростання «зеленого» фінансування може сприяти транскордонній інтеграції ринків капіталу ЄС і, водночас, сприяти гармонізації фінансових систем країн Європейського Союзу. Глибші та ефективніші ринки капіталу, де власний капітал відіграє більшу роль, можуть сприяти швидшому розвитку та впровадженню нових технологій, у тому числі зелених технологій, а також сприяти наданню фінансів у всьому ЄС. Дійсно, дослідження показують, що вуглецево-інтенсивні галузі, як правило, швидше скорочують викиди в економіці з більш глибокими фондовими ринками [36].

25 листопада 2021 року Європейська комісія прийняла пакет заходів для забезпечення кращого доступу інвесторів до даних компаній і торгів. Ці пропозиції забезпечують виконання кількох ключових зобов’язань у союзі ринків капіталу (CMU) 2020 року. Це був важливий крок, який сприяв гармонізації фінансових систем країн ЄС але попереду ще багато роботи. Основну увагу слід приділити трьом основним сферам, щоб досягти глибоко інтегрованого CMU.

По-перше, необхідно ввести гармонізацію правил банкрутства та режимів податку на дохід. Це допоможе створити більш інтегрований фінансовий сектор, який зможе легко працювати за кордоном, у тому числі в сегментах зеленого ринку. Тому ЄЦБ з нетерпінням чекає майбутніх пропозицій Комісії з цього питання.

По-друге, зменшення упередженості боргового капіталу та гармонізація систем венчурного капіталу в державах-членах є важливими кроками для підтримки ринків акціонерного капіталу та ризикового капіталу та, таким чином, забезпечення більш плавного фінансування інновацій.

По-третє, потрібно досягти прогресу в програмі сталого фінансування ЄС. Розкриття інформації про сталий розвиток і надійні стандарти для зелених фінансових продуктів є ключовими для використання переваг зеленого CMU.

Ось чому необхідно якнайшвидше впровадити Директиву про корпоративну звітність про сталий розвиток разом із широким запровадженням надійного та корисного європейського стандарту зелених облігацій.

Хоча CMU є вирішальною опорою для Європейської валютної системи, для гармонізації фінансових систем країн ЄС також необхідний прогрес на інших фронтах. Банківський союз залишається незавершеним. Але завершення даного проєкту є важливим, адже це підвищить стійкість фінансового сектору та вирішить деякі його структурні проблеми. До них належать, зокрема, низька прибутковість банків, зростаюча конкуренція з боку фінтех-компаній і фрагментація ринків боргу та акцій за національною ознакою.

Завершення створення банківського союзу вимагає зусиль у двох сферах: удосконалення системи управління кризою та просування до Європейської схеми страхування депозитів (EDIS) [35].

Іншим елементом забезпечення подальшого підвищення стійкості банків є своєчасне та повне виконання решти елементів угоди Базель III. Це призведе до посилення пруденційної системи та допоможе упоратися з виникаючими ризиками, такими як екологічні ризики.

Просування цих важливих ініціатив посилить стійкість Європи до майбутніх криз, дозволяючи швидко реагувати на подібного роду виклики. Зрештою, жахливі події 2022 року (початок війни в Україні) змусили пригадати, як швидко може змінитися економічне середовище.

Російське вторгнення в Україну знаменує переломний момент для Європи. Це, перш за все, людська трагедія. Але економічні наслідки також знову внесли значні елементи невизначеності саме тоді, коли економіка Єврозони виходила з пандемії.

У перші тижні після вторгнення стала чітко прослідковуватись гармонізація фінансових систем країн Європейського Союзу, головним чином завдяки ринкам облігацій. Оголошення про введення санкцій проти росії призвело – принаймні спочатку – до невеликої різниці в прибутковості суверенних і корпоративних облігацій у країнах Єврозони. Це призвело до

зниження показників фінансової інтеграції в Єврозоні – як це було відображено, наприклад, показником конвергенції цін на активи в Єврозоні. Але відтоді цей показник частково відновився.

Вторгнення в Україну також продемонструвало, наскільки вразливою є Європа через її високу залежність від імпорту викопного палива з росії. Прискорення «зеленого» переходу також є ключовим пріоритетом з цієї точки зору — не лише для вирішення нагальних екологічних і кліматичних проблем, з якими стикається ЄС, але й для того, щоб допомогти підвищити енергетичну безпеку та захистити економіку ЄС від стрибків цін на енергоносії.

Останні події ще раз підтвердили важливість фінансової інтеграції, що веде до гармонізації фінансових систем країн-учасниць. По-перше, фінансова інтеграція разом із належною регулятивною та наглядовою структурою покращує стійкість економіки ЄС та його фінансового сектора. Зокрема, надійні резерви капіталу та ліквідності, які допомогли європейським банкам подолати шоки, багато в чому завдячують Єдиному зводу правил і європейському банківському нагляду – ключовим елементам нашого банківського союзу.

По-друге, фінансова інтеграція покращила здатність ЄС вживати надійних дій і надала цим діям більшої ваги. Тісна співпраця в різних аспектах прийняття фінансових рішень ЄС дозволила швидко прийняти фінансові санкції ЄС і їх послідовно впроваджувати. І ЄЦБ, зі свого боку, бере активну роль у впровадженні цих санкцій у сферах своєї компетенції [35].

Європейська інтеграція вже пройшла довгий шлях після початку ЄВС. Але досі ще продовжує йти до фінішної прямої.

На шляху до гармонізація фінансових систем країн Європейського Союзу слова Конрада Аденауера, першого канцлера Західної Німеччини здаються як ніколи вдалими. Якось він сказав: «Європейська єдність була мрією кількох людей. Це стало надією для багатьох. Сьогодні це необхідність для всіх нас».

Ці слова були сказані майже 70 років тому, саме тоді, коли колеса євроінтеграції оберталися швидше. На сьогоднішній день нинішні виклики вимагають від усіх країн Європейського Союзу рішучих спільних дій, оскільки

йде посилена робота над зміцненням європейської фінансової системи та надійним ЄВС.

Covid-19 став причиною макроекономічної невизначеності. І все ж фінансова система в Європі залишалася стійкою, коли вразила пандемія, і це сталося завдяки реформам після фінансової кризи. Існували певні занепокоєння, щодо непрацюючих кредитів, але, зважаючи на дані, вони не виправдалися. Одна з причин завдяки чому цього не сталося – це безпрецедентна підтримка громадськості політики ЄС. Тож, банки зберегли низький рівень проблемних кредитів.

Незаконне вторгнення росії в Україну в лютому 2022 року викликало економічний шок цін на енергоносії. І це призвело до того, що центральні банки посилили монетарну політику, щоб спробувати стримати інфляцію. Вища інфляція та підвищення процентних ставок створюють зовсім інші виклики, ніж ті, які в ЄС знали протягом останнього десятиліття чи близько того.

Але поряд із усім цим також постають ризики фінансової стабільності, які зросли протягом 2022 року та навіть у 2023 році. Фінансовий сектор також зіткнувся з адаптацією до наслідків цифровізації та продовжує боротися зі зміною клімату та її наслідками.

І враховуючи всі ці зміни, нездатність адаптуватися може дорого коштувати банкам і фінансовим установам, а також державним органам влади та платникам податків. Наочним прикладом стало нещодавне банкрутство банків США та Швейцарії. Хороша новина полягає в тому, що банки в ЄС не мають такої ж комбінації вразливостей, як збанкрутілі банки США.

На сьогоднішній день банки ЄС виявилися стійкими, маючи високий рівень капіталу та запаси ліквідності. застосування ефективного нагляду – доводить свою цінність.

Регулюючі органи, органи нагляду та фінансовий сектор були вчасно прореформовані, тож витримали поставлені виклики. Тож тепер основною метою ЄС втримати той рівень, коли економіка ЄС залишалася

конкурентоспроможною на глобальному рівні. А для цього потрібні належні умови для підтримки економічного зростання.

Тож, основною метою гармонізації фінансових систем країн Європейського Союзу повинно стати завершення створення Банківського союзу та Союзу ринків капіталу. Десять років тому світова фінансова криза, а потім боргова криза в Єврозоні поставили фундаментальні питання щодо майбутнього європейської банківської системи.

Щоб зробити внесок у фінансову стабільність, стало зрозуміло, що ЄС потрібна сильна та безпечна банківська система, яка легко працюватиме в усій Єврозоні, з меншою кількістю зв'язків з окремими країнами. Ця оригінальна логіка Банківського союзу залишається основним шляхом розвитку подальшої політики ЄС у цьому питанні. Прогресу було досягнуто певною мірою але про завершення роботи говорити досі ще зарано.

За останнє десятиліття в ЄС вдалося запровадити два стовпи Банківського союзу – Єдиний наглядовий механізм і Єдиний механізм вирішення проблем. Загалом вони добре працюють. Допомога в впевненості, що банки добре підготовлені та добре капіталізовані. Забезпечення проактивного банківського нагляду, який швидко адаптується до викликів. А також допомагає покращити спроможність банків ЄС до виплат.

Важливим наступним кроком є реформування антикризового менеджменту та правил страхування вкладів. Тому що це посилить другу опору Банківського союзу. Але слід уточнити, що це не замінить третій стовп Банківського союзу, Європейську схему страхування вкладів – цього все ще немає. І це необхідно для того, щоб гарантувати, що захист вкладників стане справді європейським, незалежно від того, де знаходяться вкладники. Це також прокладе шлях до більшої інтеграції ринку в Банківському союзі.

Зараз, поряд зі стабільною банківською системою, для гармонізації фінансових систем країн Європейського Союзу потрібні процвітаючі ринки капіталу. Цілі Союзу ринків капіталу не змінилися, незважаючи на Brexit, Covid і недавній шок цін на енергоносії. Фактично, кожен економічний шок є

яскравим нагадуванням про те, що економіка ЄС була б кращою, якби у Європейському Союзі було як банківське, так і небанківське фінансування.

Прогрес у створенні Союзу ринків капіталу також важливий для гармонізації фінансових систем країн Європейського Союзу. Він надасть можливість краще захищати регулювання та формувати міжнародних стандартів, впровадження яких відкриє повний доступ ЄС до світового ринку капіталу.

Одним із основних напрямів на шляху до гармонізації також є посилення нагляду ЄС. Європейські наглядові органи вже отримали нові повноваження щодо нагляду за організаціями, які раніше не регулювалися. Але все ще необхідно надати їм права безпосередньо контролювати більше учасників фінансового ринку ЄС. Це питання є важливим для рівних умов гри в ЄС.

Ще одним важливим напрямом для гармонізації фінансових систем країн ЄС є податкова гармонізація. На даний час непряме оподаткування підлягає регулюванню численними регламентами та директивами Ради та Комісії ЄС, то в рамках прямого оподаткування країнам-членам в більшій мірі надано фіскальний суверенітет і воно віднесено до регламенту національних законодавчих систем [22].

Основними документами, щодо регулювання процесів зближення законодавства з питань оподаткування прямими податками з доходів громадян, є директиви. Однією з основних є Директива Союзу 2003/48/ЄС від 3 червня 2003 року, яка регулює і встановлює оподаткування доходів від накопичених заощаджень у формі виплачених відсотків та боргових зобов’язань.

Основною ціллю директиви є забезпечення дієвого механізму оподаткування доходів, які виплачуються в одній державі – члені Союзу реальному вигодоотримувачу, який є фізичною особою – податковим резидентом іншої держави-члена, у відповідності з законами останньої. У рамках директиви кожна держава зобов’язана прийняти та забезпечити застосування процедур, необхідних для ефективної ідентифікації реальних вигодоотримувачів і їх резидентів.

Держави-члени, які стягують податок у джерела отримання доходів, залишають собі 25% від податкових доходів і переводять 75% податкових доходів державі – члену президентства реального вигодоотримувача [21]. Такі перерозподіли повинні здійснюватися протягом і не пізніше шестимісячного періоду, наступного за закінченням податкового року держави – члена платіжного агента.

Таким чином, щодо гармонізації системи прямого оподаткування, то у цьому напрямку інституції ЄС ще не досягли значних успіхів. Повільність гармонізації податкового законодавства в галузі прямого оподаткування між країнами ЄС частково пояснюється впливом диференціації економічного розвитку в країнах та традиціями оподаткування. З підвищенням мобільності бізнесу національні системи оподаткування справляють суттєвий вплив на прийняття рішень компаній та фізичних осіб у виборі країни для інвестування, місця роботи, отримання прибутку.

В цілому, можна стверджувати, що жорсткі вимоги, які ЄС висуває до фінансових систем країн-учасниць з метою гармонізації їх фінансових систем, є тими орієнтирами, яких має досягти Україна, для того, щоб вступити до ЄС.

3.2. Напрями розвитку фінансової системи Європейського Союзу

Кризові процеси світової економіки, загострення соціально-економічних проблем у Європейському союзі (ЄС) ставлять завдання принципового реформування європейських фінансових ринків. Виникає потреба у побудові принципово нової – сталої фінансової системи, здатної продукувати фінансові послуги з урахуванням соціально-екологічних факторів та забезпечувати ефективне фінансування потреб сталого розвитку.

З 2008р. ЄС розпочав активне реформування фінансового сектору, за цей час Європейська комісія прийняла понад 50 нормативно-правових актів, покликаних встановити нові правила для європейської та глобальної

фінансових систем, перетворити фінансовий сектор Європи у безпечний, відповідальний та стимулюючий економічне зростання сектор економічної системи; створити банківський союз для зміцнення євро [32]. Вихідна ситуація щодо формування у Європі сталої фінансової системи є далекою від ідеалу, проте спостерігаємо значні успіхи у даному напрямі. Зокрема, Європа поступово перетворилася у світового лідера соціально-відповідальних інвестицій та «зелених» фінансових операцій. Зокрема, саме на Європу нині припадає 63,7% світового обсягу фінансових активів, менеджмент яких здійснюється на засадах ESG-концепції (інноваційний підхід врахування екологічних, соціальних та управлінських факторів, що застосовується інвесторами та фінансовими посередниками при формуванні інвестиційного портфелю та фінансування проектів). 47% фінансових установ, які приєдналися до ініціативи Принципи відповідального інвестування (PRI, передбачають урахування соціально-етичних принципів при наданні проектного фінансування) знаходяться саме у Європі. Сукупні обсяги емітованих протягом 2012-2015рр зелених облігацій у Франції, Великобританії та Німеччині у 1,4 разу перевищують аналогічний показник США та у 21 раз показник Китаю [24].

З урахуванням європейського досвіду та регулятивної практики, виокремлюють п’ять ключових пріоритетів формування сталої фінансової системи у ЄС, відомих як «5 R сталих фінансів» (рис.3.1). Вказаний підхід передбачає активізацію всієї фінансової системи на забезпечення сталого розвитку, як інститутів публічних фінансів (органів влади), так і комерційних фінансових посередників, мобілізувати кошти населення з метою інвестування їх у забезпечення довгострокових цілей економічного зростання. Для виконання даного пріоритету розпочалося створення нових фінансових інститутів, серед яких Європейський Фонд стратегічних інвестицій. Цей фонд заснований у 2014 р. згідно з інвестиційним планом голови Єврокомісії Жан-Клода Юнкера для фінансування проектів в таких областях, як стратегічна інфраструктура, освіта, дослідження і розвиток, інновації, підтримка малих

підприємств, а також відновлювана енергія та енергоефективність у країнах Європи на загальну суму 315 млрд. євро. [21]

<table>
<tr><td colspan="2">№1. АКУМУЛЯЦІЯ ТА ПЕРЕРОЗПОДІЛ КАПІТАЛУ (Reallocation)
Публічний сектор
✓ Інвестиції для стійкого зростання
✓ Організації, що реалізують проекти у сфері сталого розвитку
✓ Фіскальна і кредитно-грошова політика
Ринки капіталу
✓ Фінансування малого і середнього бізнесу
✓ Зелені облігації, Альтернативне фінансування</td></tr>
<tr><td>№2. РИЗИКИ (Risk)
✓ Мікро та макропруденційний нагляд
✓ Стрес-тестування
✓ Тимчасові горизонти</td><td>№3. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ (Responsibility)
✓ Управління та підзвітність
✓ Фінансова культура
✓ Цінності і цілі</td></tr>
<tr><td>№4. ЗВІТНІСТЬ (Reporting)
✓ Розкриття інформації корпораціями, фінансовими установами
✓ Рейтинги
✓ Активи та продукти</td><td>№5. Стратегія (Strategic Reset)
✓ «Зелена» складова фінансової конкурентоспроможності
✓ Системні підходи
✓ Координація міжнародної політики</td></tr>
</table>

Рис.3.1. «5 R сталих фінансів» - ключові пріоритети формування сталої фінансової системи ЄС [21]

Одночасно реалізується реформа, що передбачає об’єднання ринків капіталу ЄС (the Capital Markets Union action plan), створення єдиного механізму банківського нагляду (Single Supervision Mechanism); єдиного механізму роботи з проблемними банками (Single Resolution Mechanism), Європейської схеми страхування вкладів (European Deposit Insurance Scheme) для мобілізації фінансової системи Європи та її переорієнтування на обслуговування реального сектора економіки.

ЄС на офіційному рівні задекларував необхідність трансформації фінансового сектора у сталу фінансову систему, тим самим визнавши недосконалість функціонування діючих фінансових інститутів та необхідність зміни. Важливо, що задекларовані зміни супроводжується реальними реформами, що спрямовані фінансування цілей сталого розвитку, посилення контролю за ризиками фінансових операцій, посилення відповідальності та інформаційної прозорості учасників фінансової системи, розробка та впровадження нової стратегії розвитку фінансової системи зі стійким фокусом.

Україна прискореними темпами рухається до ЄС. Критерії прийнятності, встановлені договорами ЄС, досить прості, згідно зі статтею 49 Договору про Європейський Союз [9], «будь-яка європейська держава, яка поважає цінності, зазначені у статті 2, і зобов’язується їх пропагувати, може подати заявку на вступ до Союзу». Ці цінності включають свободу, демократію та верховенство права. Але Україна вже пройшла не малий шлях до вступу. Одним із кроків було підписання угоди про асоціацію з Європейським Союзом у 2014 році. Вона посприяла початку активного процесу узгодження Україною законодавства в різних сферах – від вільної торгівлі до верховенства права і захисту прав споживачів. А з 23 червня 2023 року Україна є кандидатом на членство у ЄС [14].

Оскільки Україна є частиною Європи та європейської культури, то інтеграційні процеси з європейськими структурами є об’єктивно зумовлені як національним, так і культурним розвитком і, безперечно, правовим. Така інтеграція є природним процесом в умовах національного відродження, зростаючого усвідомлення народом України своєї європейської ідентичності та своїх базових національних інтересів [25]

Важливим чинником в умовах євроінтеграції та війни є розвиток фінансової системи України. Наразі система розвивається завдяки значним фінансовим вкладенням з Європи та США. Напрямок розвитку чітко спрямований на максимальне зближення України з Європейським Союзом.

Одним із складових розвитку фінансової системи України є розбудова нової логістичної структури торгівлі Україна-ЄС.

Надважливим кроком для розвитку фінансової системи України в умовах євроінтеграції стала лібералізація торгівлі з Євросоюзом. У 2022р. під час повномасштабної війни ЄС прийняв важливе для України рішення про скасування торговельних обмежень для українських виробників. Це неймовірно допомогло вітчизняному бізнесу витримати навантаження війни та зміцнити свої позиції на європейському ринку.

В умовах сучасних реалій такий крок посприяв значному підсиленню Української фінансової системи, адже відкрив можливість експорту вітчизняної продукції та поглибив торговельні відносини з ЄС. Також це посилило економічну співпрацю з третіми країнами, до яких транзитом прямує українська продукція. Найбільшу вигоду отримали виробники товарів, що мали невеликі квоти на експорт без сплати мит, — як-то мед, ячмінна крупа та борошно, солод, пшенична клейковина, цукор, крохмаль, овес, м’ясо птиці, яйця тощо. Таким чином, скасування мит стало неймовірно вигідним для виробників харчових продуктів, мінеральних та хімічних добрив, виробів з алюмінію тощо [40].

Такого роду співпраця є неймовірно вигідною для ЄС. Адже, по-перше, лібералізація торгівлі з Україною дає можливості збільшити товарну пропозицію, уповільнити зростання цін на сільськогосподарську продукцію. Також, скасування мит на українську металургію дозволить зменшити дефіцит чорних металів для європейської промисловості.

По-друге, завдяки усуненню обмежень у торговельних відносинах з ЄС, була створена можливість поглиблення ступеня переробки сировинної продукції саме на українських підприємствах, зокрема молочної та м’ясної продукції. Для українських товаровиробників з’явились додаткові товарні ніші для заповнення ринку ЄС. Така тенденція буде тільки посилюватись за рахунок усунення російських і білоруських експортерів з ринку ЄС внаслідок економічних санкцій.

6 жовтня 2022р. Парламент України схвалив Постанову «Про звернення до Європейського Парламенту та Ради ЄС щодо поглиблення економічної співпраці та продовження дії тимчасових заходів з лібералізації торгівлі» з проханням подовжити термін дії пільгового режиму до завершення переговорів про членство України в ЄС.

Ще одним посиленням співпраці України з ЄС став запроваджений 1 жовтня 2022р. «митний безвіз», завдяки якому Україна отримала:

1) можливість здійснювати обмін митною інформацією щодо транзитних вантажів із 36-ма країнами в режимі реального часу;

2) спеціальні транзитні спрощення;

3) рівні фінансові умови.

Цьому передувало ухвалення 15 серпня 2022р. Закону «Про внесення змін до Митного кодексу України та інших законів України щодо деяких питань виконання глави 5 розділу IV Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони», яким було внесено зміни щодо приєднання України до NCTS (New Computerised Transit System) та Конвенції про процедуру спільного транзиту. А також ухвалення 30 серпня 2022р. законів «Про приєднання України до Конвенції про спрощення формальностей у торгівлі товарами» та «Про приєднання України до Конвенції про процедуру спільного транзиту», які дають старт застосуванню NCTS та розширюють систему митних спрощень. Участь України у NCTS — це можливість використання єдиної митної декларації та гарантії переміщення товарів від країни відправлення до країни призначення через усі кордони.

При цьому, незважаючи на війну 1 жовтня 2022р. Україна приєдналася до Конвенції ЄС про спільний транзит та Конвенції про спрощення формальностей у торгівлі товарами. Це полегшує транспортування товарів через ЄС та інші країни-партнери (Норвегія, Ісландія, Швейцарія, Північна Македонія, Сербія, Туреччина та Великобританія).

Також, одним із основних напрямів розвитку фінансової системи України є вдосконалення публічних тендерів. Україна продемонструвала швидкий прогрес у державних закупівлях. З 2016 року всі державні закупівлі, що перевищують певний поріг, здійснюються через онлайн-систему державних закупівель ProZorro. Закон також включає вимоги до розкриття інформації для всіх процедур державних закупівель, навіть якщо закупівлі нижче порогу Prozoro. Платформа бізнес-аналітики, пов'язана з ProZorro, надає додаткові інструменти аналізу для підвищення прозорості та ефективності моніторингу.

Важливим досягненням у реалізації угоди стала лібералізація режиму експорту української продукції на європейські ринки. Водночас стрімке зростання ваги ЄС як економічного партнера України прискорює реалізацію можливостей, викладених в Угоді. Але в той же час деякі проблеми, які не були вирішені до 2022 року, актуальні і сьогодні.

Реформа державних закупівель дозволила нам приєднатися до Угоди СОТ про державні закупівлі (GPA) у 2016 році, що дозволило нам отримати доступ до ринку державних закупівель у 48 країнах.

Донедавна в Україні до українських та іноземних компаній застосовувалося рівне ставлення при державних закупівлях. У 2022 році набув чинності закон, що вводить преференції при державних закупівлях для вітчизняних виробників. Однак ці переваги локалізації не поширюються на ЄС та інші сторони, які підписали угоди СОТ про державні закупівлі.

Отже, навіть в умовах війни, Україна продовжує активно розвивати свою фінансову систему у відповідності з Угодою про асоціацію [20], досягнувши значного прогресу в таких аспектах, як цифрова трансформація, митниця, подолання технологічних бар'єрів, державні закупівлі, корпоративне управління та сталий розвиток. Хоча війна сповільнила темпи виконання деяких зобов'язань за договором, вона не сприяла зменшенню прагнення нашої країни продовжити реформи, передбачені в євроінтеграційних документах.

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

У результаті проведеного дослідження теоретичних та практичних засад функціонування фінансової системи Європейського Союзу сформульовано наступні висновки і пропозиції.

Фінансова система ЄС є важливою складовою глобальної економіки, яка впливає на розвиток не тільки країн-членів ЄС, але й інших країн світу. Фінансова система Європейського Союзу є важливим інструментом, який сприяє стабільності та розвитку економіки країн-членів. Вона забезпечує єдиний ринок та зміцнює економічне управління, відіграючи ключову роль у підтримці миру, стабільності та процвітання. Фінансова система ЄС сприяє підвищенню рівня життя та прозорості, демократичності своїх керівних інституцій. Дана система є унікальним економічним і політичним союзом між 27 європейськими країнами. Вона складається з різних сфер фінансових відносин і фінансових установ, які формують, розподіляють і використовують централізовані та децентралізовані фонди грошових коштів.

Бюджет Європейського Союзу представляє собою стратегію збору та розподілу централізованих фінансових активів. Бюджет відображає комплекс економічних взаємовідносин між Європейським Союзом та його країнами-членами, спрямований на підтримку завдань та функцій наднаціональних органів.

Бюджет ЄС є важливим інструментом, який допомагає країнам-членам виконувати завдання та функції на європейському рівні. За допомогою бюджету ЄС фінансуються різні сфери, а саме, сільське господарство, регіональний розвиток, космос, транс’європейські мережі, дослідження та інновації, охорона здоров’я, освіта і культура, міграція, захист кордонів та гуманітарна допомога.

Бюджет ЄС складається з ввізних мит, мит за загальним митним тарифом, певної частини відрахувань від податку на додану вартість та інших коштів. Видаткову частину бюджету ЄС становлять такі витрати: субсидії й інші

витрати за сільським господарством, субсидії на впровадження в життя регіональної політики, витрати із субсидування наукових досліджень і дослідно-конструкторських розробок, економічна допомога країнам, що розвиваються, адміністративні витрати, інші витрати.

Податкова політика ЄС характеризується зниженням податкових ставок із одночасним зменшенням податкових пільг, зменшенням прогресивності й переходом до пропорційного оподаткування доходів, підвищенням ролі непрямих податків, регулюванням зовнішніх ефектів, стимулюванням окремих пріоритетних секторів економіки, створенням пільгових ощадних схем.

В 2024 році бюджет ЄС передбачає збільшення зобов’язань до 189,6 млрд євро проти 186,6 млрд євро у 2023 році та водночас скорочення видатків – із 168,6 млрд євро минулого року до 142,63 млрд євро.

На основі аналізу фінансової системи Європейського Союзу встановлено, що основу економічного та політичного розвитку ЄС складають фіскальні інститути. Надважливу роль у фінансовій системі Європейського Союзу також відіграють Європейський інвестиційний фонд, Європейський фонд розвитку, Європейський соціальний фонд, Європейський регіональний фонд, Фонд сприяння економічному зближенню держав. Наразі розвиток інститутів ЄС відбувається у відповідністю з потребами інтеграції і відповідає основним цінностям Союзу.

Основною ланкою фінансової системи ЄС є запроваджений механізм реалізації спільної валютної політики і використання на території Союзу єдиної валюти – євро. Це дозволило створити єдиний економічний простір, що поглибило фінансову інтеграцію. Створення Європейського центрального банку стало ще одним кроком у створенні стабільної фінансової системи.

Ці виклики вимагають дієвих зусиль та глибоких реформ на всіх рівнях управління ЄС. Для подальшого розвитку та стабільності ЄС важливо продовжувати роботу над цими питаннями, зосереджуючись на пошуку ефективних рішень, які враховують інтереси всіх країн-членів. Це вимагає глибокого розуміння фінансових систем, гнучкості в управлінні та відкритості

до нових ідей та реформ. ЄС має великий потенціал для подальшого розвитку та прогресу, але це вимагає від нього готовності до змін та адаптації до нових обставин.

Зважаючи на вищезазначене, ЄС має зосередитися на поглибленні фінансової інтеграції, використанні нових технологій, підвищенні кібербезпеки, розвитку фінансової архітектури та підтримці конкурентоспроможності та стабільності. Ці кроки можуть допомогти удосконалити фінансовий сектор ЄС, зробити його більш стійким та здатним адаптуватися до майбутніх викликів.

Оскільки Україна є частиною Європи та європейської культури, то інтеграційні процеси з європейськими структурами є об’єктивно зумовлені як національним, так і культурним розвитком і, безперечно, правовим. Така інтеграція є природним процесом в умовах національного відродження, зростаючого усвідомлення народом України своєї європейської ідентичності та своїх базових національних інтересів. Навіть в умовах війни, Україна продовжує активно розвивати свою фінансову систему у відповідності з Угодою про асоціацію, досягнувши значного прогресу в таких аспектах, як цифрова трансформація, митниця, подолання технологічних бар'єрів, державні закупівлі, корпоративне управління та сталий розвиток. Хоча війна сповільнила темпи виконання деяких зобов'язань за договором, вона не сприяла зменшенню прагнення нашої країни продовжити реформи, передбачені в євроінтеграційних документах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бурбика М.М., Смирнова Х.Ю. Фінансова система Європейського Союзу: переваги та недоліки розвитку. *Правові горизонти*. 2016. С.125-130.
2. Бюджет Європейського Союзу. *Вільна енциклопеція.* URL: https://uk.wikipedia.org/wiki.
3. Гуляєва Л.П. Трансформація фінансового сектору Європейського союзу: на шляху до сталої фінансової системи // Конф апсвт 2017 наук.-практ. конф. (5-6 квітня 2017 р.) [заг.ред. Семигіної Т.В.]. – К.: Академія праці, соціальних відносин і туризму, 2017. 322 с. С.17-20.
4. Директива Європейського Парламенту і Ради (ЄС) 2018/843. *Офіційний сайт Міністерства фінансів України.* URL: https://mof.gov.ua/storage/files/%D0%94%D0%B8%D1%80%D0%B5%D0%BA%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%B0_(%D0%84%D0%A1)_2018_843.pdf
5. Директива ЄС 2011/61/ЄС. *Офіційний сайт Кабінету Міністрів України.* URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/55-GOEEI/direktiva-2011-61-es.pdf
6. Директива ЄС 2013/36/ЄС. *Офіційний сайт Верховної ради України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_036-13
7. Директива ЄС 2014/65/ЄС. *Офіційний сайт Верховної ради України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_041-14#Text
8. Довгаль О.В., Андрусів У.Я., Ткаліч О.В., Павленко О.С. Глобальна економіка: навч. посіб. – Івано - Франківськ: 2019 262 с.
9. Договір про Європейський Союз. Маастрихт, 7 лютого 1992 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_029#Text.
10. Договір про заснування Європейської Спільноти URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_017#o314.

11. Друга Директива Ради Європи 89/646/ЄЕС "Щодо узгодження законів, підзаконних та адміністративних актів, які стосуються початку і здійснення діяльності кредитних установ, та внесення змін до Директиви 77/780/ЄЕС" від 15 грудня 1989 року.

12. ЄБРР надав 3 млрд євро для підтримки України впродовж 2022-2023 років URL : https://euneighbourseast.eu/uk/news/latest-news/yebrr-nadav-3-mlrd-yevro-dlya-pidtrymky-ukrayiny-vprodovzh-2022-2023-rokiv/.

13. Єврокомісія. Шляхи солідарності, щоб допомогти Україні експортувати сільськогосподарські товари. 12 травня 2022р. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/uk/ip_22_3002.

14. Європейський Союз – Що це таке і що він робить. *Офіційний сайт Європейської Комісії*. URL: https://op.europa.eu/webpub/com/eu-what-it-is/uk/.

15. Європейські студії у фінансах : навч. посіб. / І. О. Школьник, А. Ю. Семеног, В. М. Кремень та ін. ; за заг. ред. І. О. Школьник, А. Ю. Семенога. Суми : Сумський державний університет, 2017. 214 с.

16. Єдиний європейський акт. Угода від 17.02.1986р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_028#Text.

17. ЄС включив українські логістичні шляхи до Транс'європейської транспортної мережі URL: https://biz.ligazakon.net/news/212907_s-vklyuchiv-ukransk-logstichn-shlyakhi-do-transvropeysko-transportno-merezh.

18. Забедюк М.С. Особливості формування та функціонування фінансових систем зарубіжних країн. *Економічний форум. 2015. № 1.* С. 202-207.

19. Звіт про виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом за 2021р. URL: https://eu-ua.kmu.gov.ua/sites/default/files/inline/files/euua_report_2021_ukr-2.p.

20. Звіт про виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом за 2022р. URL: https://eu-ua.kmu.gov.ua/sites/default/files/inline/files/zvit_pro_vykonannya_ugody_pro_asociaciyu_za_2022_rik.pdf.

21. Карлін М. І., Івашко О. А. Фінансові системи країн Європейського Союзу: підручник. Луцьк : Вежа-Друк, 2022. 384 с.

22. Крисоватий А. І., Мельник В. М., Кощук Т. В. Сутність та концептуальні онови формування податкової політики в умовах євроінтеграційних процесів. Економіка України. 2016. № 1. С. 35-51.

23. Миргородська Л.О. Фінансові системи зарубіжних країн: Навчальний посібник. — К. Центр. навч. літератури, 2008.-С. 9-10.

24. Проект бюджету ЄС на 2021–2027 рр. та його значення для України. *Офіційний сайт Європейської Комісії*. URL: https://bintel.org.ua/nash_archiv/arxiv-evroatlantichna-integraciya/05_19_eu/.

25. Розвиток фінансових інститутів ЄС та виклики для фінансової політики України : монографія / [Борзенко О.О., Богдан Т.П., Шаров О.М. та ін.] ; НАН України, ДУ«Ін-т екон. та прогнозув. НАН України». Електрон. ресурс. К., 2019. 372 с.

26. Селіверстова Л. С. Особливості функціонування фінансових систем у зарубіжних країнах, *Економіка та держава* № 3/2018, С. 71-84.

27. Сіденко С., Кульбіда М. Міжнародні фінансові організації у процесах економічної модернізації країн. Міжнародна економічна політика. 2020. №1/2. С.100-117.

28. Стойко О.Я., Дема Д.І. Фінанси: підручн. : за ред. О.Я. Стойка. К.: Алерта, 2017. 406 с.

29. Україна та ЄС підписали п’ять євроінтеграційних угод. 5 вересня 2022р. URL: https://biz.ligazakon.net/news/213714_ukrana-ta-s-pdpisali-pyat-vrontegratsynikh-ugod.

30. Фінансова система: навчальний посібник: за заг. ред. д-ра екон. наук І. С. Волохової. Львів: ННВК «АТБ», 2022. 274 с.

31. Шаров О. М. Еволюція фінансової системи ЄС : виклики та перспективи для України URL : http://www.niss.gov.ua/articles/1671/.

32. Шляхи імплементації європейської політики впровадження цифрових технологій: монографія / [К. В. Єфремова, О. В. Шаповалова, М.Г.

Хаустова та ін.]; за ред. К. В. Єфремової. Харків: НДІ прав. забезп. інновац. розвитку НАПрН України, 2022. 272 с.

33. Що на порядку денному в ЄС? URL: https://op.europa.eu/webpub/com/eu-andme/uk/WHATS_ON_THE_EUs_AGENDA.

34. EU budget 2023: Empowering Europe to continue shaping a changing world. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_22_3473

35. European Bank for Reconstruction and Development (EBRD). URL: https://www.ebrd.com/home

36. European Council. EU long-term budget for 2021-2027: Council concludes the mid-term revision. 2024 URL: https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2024/02/28/eu-long-term-budget-for-2021-2027-council-concludes-the-mid-term-revision/.

37. European Economic Forecast. Spring 2022. Official website. URL: https://ec.europa.eu/economy_finance/forecasts/2022/spring/ecfin_forecast_spring_2022_hu_en.pdf

38. European Parliament, Special Committee on the Financial, Economic and Social Crisis, July 2011.

39. European Parliament. Implementation of the budget. 2023 URL: https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/30/implementation-of-the-budget.

40. EU-Ukraine Deep and Comprehensive Free Trade Area, URL: https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/en/content/eu-ukraine-deep-and-comprehensive-free-trade-area

41. EU-Ukraine trade and investment relations and the impact of Russia's war URL:https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2022/639321/EXPO_BRI(2022)639321_EN.pdf.

42. Fitch Ratings URL: https://www.fitchratings.com/entity/ukraine-80442268#ratings

43. International finance: training manual, 5th edition, revised and enlarged. Edited by Yuriy Kozak. Kyiv, Chisinau, Katowice, New York, Tbilisi: CUL, 2015. 287 p.

44. Marcel Magnus. The Banking Union. URL: https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/88/banking-union.

45. Protocol on the Statute of the European System of Central Banks and of the European Central Bank (Protocol annexed to the Treaty establishing the European Community). URL: https://www.ecb.europa.eu/ecb/pdf/orga/escbstatutes_en.pdf.

46. Regulation (EU) 2019/1020 of the European Parliament and of the Council of 20 June 2019 on market surveillance and compliance of products and amending Directive 2004/42/EC and Regulations (EC) URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:32019R1020.

47. The European Union – What it is and what it does. European Union. 2022 URL: https://op.europa.eu/webpub/com/eu-what-it-is/en/.

ДОДАТКИ

Додаток А

Інститути Незалежної мережі фіскальних установ ЄС

Країна	**Інститут**	**Скорочення**
Австрія	Fiskalrat	FISK
Болгарія	Fiscal Council of Bulgaria	FC
Кіпр	Cyprus Fiscal Council	CFC
Данія	Danish Economic Council	DEC
Естонія	Estonian Fiscal Council	EFC
Фінляндія	National Audit Office	NAO
Франція	High Council of Public Finances	HCPF
Німеччина	Independent Advisory Board of the Stability Council (Germany)	IAB
Греція	Fiscal Council	FC
Греція	Parliamentary Budget Office	PBO
Угорщина	Fiscal Council of Hungary	FC
Ірландія	Irish Fiscal Advisory Council	IFAC
Італія	Parliamentary Budget Office	PBO
Латвія	Fiscal Discipline Council	FDP
Литва	National Audit Office	NAO
Люксембург	Conseil National des Finances Publiques	CNFP
Мальта	Malta Fiscal Advisory Council	MFAC
Нідерланди	CPB Netherlands Bureau for Economic Policy Analysis	CPB
Нідерланди	Dutch Council of State - Raad van State	Raad van State
Португалія	Portuguese Public Finance Council	CFP
Румунія	Romanian Fiscal Council	FC
Словаччина	Council for Budget Responsibility	CBR
Іспанія	Independent Authority for Fiscal Responsibility	AIReF
Швеція	Swedish Fiscal Policy Council	SFPC
Чехія	No fiscal council established	FC
Польща	No fiscal council established	FC

Джерело: The European Union – What it is and what it does. European Union. 2022. URL: https://op.europa.eu/webpub/com/eu-what-it-is/en/.

Додаток Б

Державний баланс і державний борг, % від ВВП

	Державний баланс				«Загальний державний борг			
	2019	**2020**	**2021**	**2022**	**2019**	**2020**	**2021**	**2022**
ЄС	-0,5	-6,7	-4,8	-3,4	77,7	90,0	88,0	84,0
Єврозона 19	-0,6	-7,1	-5,3	-3,6	84,1	97,2	95,5	91,6
Єврозона 20	-0,6	-7,1	-5,3	-3,6	84,0	97,2	95,4	91,5
Бельгія	-2,0	-9,0	-5,5	-3,9	97,6	112,0	109,1	105,1
Болгарія	2,1	-3,8	-3,9	-2,8	20,0	24,5	23,9	22,9
Чехія	0,3	-5,8	-5,1	-3,6	30,0	37,7	42,0	44,1
Данія	4,1	0,2	3,6	3,3	33,7	42,2	36,7	30,1
Німеччина	1,5	-4,3	-3,7	-2,6	59,6	68,7	69,3	66,3
Естонія	0,1	-5,5	-2,4	-0,9	8,5	18,5	17,6	18,4
Ірландія	0,5	-5,0	-1,6	1,6	57,0	58,4	55,4	44,7
Греція	0,9	-9,7	-7,1	-2,3	180,6	206,3	194,6	171,3
Іспанія	-3,1	-10,1	-6,9	-4,8	98,2	120,4	118,3	113,2
Франція	-3,1	-9,0	-6,5	-4,7	97,4	114,6	112,9	111,6
Хорватія	0,2	-7,3	-2,5	0,4	71,0	87,0	78,4	68,4
Італія	-1,5	-9,7	-9,0	-8,0	134,1	154,9	149,9	144,4
Кіпр	1,3	-5,8	-2,0	2,1	90,8	113,8	101,2	86,5
Латвія	-0,6	-4,4	-7,1	-4,4	36,5	42,0	43,7	40,8
Литва	0,5	-6,5	-1,2	-0,6	35,8	46,3	43,7	38,4
Люксембург	2,2	-3,4	0,7	0,2	22,4	24,5	24,5	24,6
Угорщина	-2,0	-7,5	-7,1	-6,2	65,3	79,3	76,6	73,3
Мальта	0,5	-9,7	-7,8	-5,8	40,3	52,9	55,1	53,4
Нідерланди	1,8	-3,7	-2,4	0,0	48,5	54,7	52,5	51,0
Австрія	0,6	-8,0	-5,8	-3,2	70,6	82,9	82,3	78,4
Польща	-0,7	-6,9	-1,8	-3,7	45,7	57,2	53,6	49,1
Португалія	0,1	-5,8	-2,9	-0,4	116,6	134,9	125,4	113,9
Румунія	-4,3	-9,2	-7,1	-6,2	35,1	46,9	48,6	47,3
Словенія	0,7	-7,7	-4,6	-3,0	65,4	79,6	74,5	69,9
Словаччина	-1,2	-5,4	-5,4	-2,0	48,0	58,9	61,0	57,8
Фінляндія	-0,9	-5,6	-2,8	-0,9	64,9	74,7	72,6	73,0
Швеція	0,6	-2,8	0,0	0,7	35,5	39,8	36,5	33,0

Джерело: Євростат URL:
https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/GOV_10DD_EDPT1__custom

Додаток В

Державний дефіцит в країнах Європейського Союзу, % ВВП

Dataset: **Government deficit/surplus, debt and associated data**

Unit of measure Percentage of gross domestic product (GDP)

Sector General government

National accounts indicator (ESA 2010) Net lending (+)/net borrowing (-)

TIME	2019	2020	2021	2022	2023
European Union - 27 countries (from 2020)	-0,5	-6,7	-4,6	-3,2	-3,5
Euro area - 19 countries (2015-2022)	-0,5	-7,0	-5,1	-3,5	-3,6
Belgium	-2,0	-9,0	-5,4	-3,6	-4,2
Bulgaria	2,2	-3,8	-3,9	-2,9	-2,0
Czechia	0,3	-5,6	-5,0	-3,1	-3,8
Denmark	4,3	0,4	4,1	3,4	3,3
Germany	1,3	-4,4	-3,2	-2,1	-2,6
Estonia	-0,1	-5,4	-2,6	-1,1	-2,8
Ireland	0,4	-4,9	-1,4	1,7	1,5
Greece	0,8	-9,6	-6,9	-2,5	-1,3
Spain	-3,1	-9,9	-6,7	-4,6	-3,5
France	-2,4	-8,9	-6,6	-4,7	-5,5
Croatia	0,2	-7,2	-2,6	0,1	-0,9
Italy	-1,5	-9,4	-8,9	-8,1	-7,2
Cyprus	1,0	-5,6	-1,6	2,6	2,0
Latvia	-0,2	-4,1	-7,2	-4,9	-2,4
Lithuania	0,5	-6,3	-1,1	-0,7	-0,7
Luxembourg	2,7	-3,1	1,0	0,2	-0,7
Hungary	-2,0	-7,5	-7,1	-6,2	-6,7
Malta	0,7	-8,7	-7,0	-5,2	-4,5
Netherlands	1,8	-3,6	-2,2	0,0	-0,4
Austria	0,5	-8,2	-5,7	-3,3	-2,6
Poland	-0,7	-6,9	-1,7	-3,4	-5,3
Portugal	0,1	-5,8	-2,8	-0,3	1,2
Romania	-4,3	-9,2	-7,1	-6,4	-6,5
Slovenia	0,7	-7,7	-4,6	-3,0	-2,6
Slovakia	-1,2	-5,3	-5,1	-1,7	-5,2
Finland	-0,9	-5,5	-2,7	-0,2	-3,0
Sweden	0,4	-3,2	-0,1	1,0	-0,6

Джерело: Євростат URL: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/GOV_10DD_EDPT1__custom

Додаток Ґ

Державний борг в країнах Європейського Союзу, % ВВП

Dataset: **Government deficit/surplus, debt and associated data**

Unit of measure Percentage of gross domestic product (GDP)

Sector General government

National accounts indicator (ESA 2010) Government consolidated gross debt

TIME	2019	2020	2021	2022	2023
European Union - 27 countries (from 2020)	77,4	89,5	86,7	82,5	80,8
Euro area - 19 countries (2015-2022)	83,6	96,5	93,9	89,6	87,5
Belgium	97,5	111,2	108,4	102,6	103,1
Bulgaria	20,1	24,4	23,8	22,5	22,9
Czechia	29,6	36,9	40,7	42,5	42,4
Denmark	38,3	46,3	40,5	34,1	33,6
Germany	58,7	68,0	68,1	65,0	62,9
Estonia	9,0	19,1	18,4	19,1	20,2
Ireland	55,9	57,0	52,6	43,1	43,3
Greece	183,2	209,4	197,3	177,0	163,9
Spain	97,7	119,3	115,7	109,5	105,1
France	98,1	114,8	112,7	111,2	109,9
Croatia	70,9	86,5	78,2	68,5	61,8
Italy	133,8	154,3	145,7	138,3	134,8
Cyprus	92,3	113,6	96,5	81,0	73,6
Latvia	37,9	44,0	45,9	44,4	45,0
Lithuania	35,6	45,9	43,3	38,1	37,3
Luxembourg	22,3	24,5	24,4	24,6	25,5
Hungary	65,0	78,7	76,2	73,8	73,4
Malta	39,2	48,7	49,6	49,4	47,4
Netherlands	47,6	53,3	50,4	48,3	45,1
Austria	71,0	83,2	82,4	78,4	78,6
Poland	45,2	56,6	53,0	48,8	49,7
Portugal	116,1	134,1	123,9	111,2	97,9
Romania	35,0	46,6	48,3	47,9	48,9
Slovenia	66,0	80,2	74,8	72,7	68,4
Slovakia	48,0	58,4	60,2	57,7	56,1
Finland	65,3	75,4	73,2	74,0	77,1
Sweden	35,7	40,1	36,7	33,6	31,5

Джерело: Євростат URL: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/GOV_10DD_EDPT1__custom

Додаток Д

Рівень безробіття в країнах Європейського Союзу, % працездатного населення

Seasonal adjustment Seasonally adjusted data, not calendar adjusted data
Age class Total
Unit of measure Percentage of population in the labour force
Sex Total

TIME	2020-09	2021-09	2022-09	2023-09	2024-09
European Union - 27 countries (from 2020)	7,7	6,7	6,1	6,1	5,9
Euro area – 20 countries (from 2023)	8,6	7,4	6,7	6,6	6,3
Belgium	6,3	6,2	5,4	5,4	5,5
Bulgaria	6,3	4,8	3,9	4,4	4,0
Czechia	2,8	2,6	2,3	2,6	2,8
Denmark	6,0	4,8	4,4	4,7	6,4
Germany	3,9	3,4	3,1	3,1	3,5
Estonia	8,1	5,8	5,5	6,7	7,6
Ireland	7,3	5,2	4,3	4,6	4,1
Greece	17,2	13,4	12,3	10,7	9,3
Spain	16,4	14,4	13,0	12,0	11,2
France	8,9	7,7	7,1	7,4	7,6
Croatia	8,3	7,0	6,8	6,0	4,8
Italy	10,1	9,1	8,0	7,7	6,1
Cyprus	8,8	6,2	6,2	5,6	5,0
Latvia	8,3	7,1	7,0	6,6	6,9
Lithuania	9,0	6,7	6,1	7,2	7,9
Luxembourg	6,5	4,9	4,7	5,5	5,9
Hungary	4,3	3,9	3,7	4,1	4,5
Malta	5,5	3,7	3,3	3,6	3,0
Netherlands	5,4	4,1	3,8	3,7	3,7
Austria	6,2	5,0	5,1	5,3	5,6
Poland	3,3	3,0	3,0	2,9	2,9
Portugal	8,3	6,6	6,3	6,6	6,4
Romania	6,3	5,5	5,6	5,6	5,5
Slovenia	5,0	4,5	3,8	3,7	3,4
Slovakia	7,0	6,7	6,1	5,8	5,2
Finland	8,1	7,5	7,2	7,5	8,6
Sweden	9,0	8,9	7,0	8,1	8,6
Iceland	6,4	4,9	3,8	3,6	:
Norway	5,3	3,7	3,4	3,5	4,0
Switzerland	5,1	4,7	3,9	4,2	:
United Kingdom	4,9	:	:	:	:

Джерело: Євростат URL: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/UNE_RT_M__custom